

Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2016

Kateřina Rapfová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Kateřina Rapfová

ČTENÁŘSKÁ A LITERÁRNÍ KOMPETENCE A
JEJICH ROZVOJ NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Dana Cibáková, Ph.D.

Olomouc

2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury uvedené v seznamu literatury, který je v práci uveden.

V Trstěnicích 11. dubna 2016

.....

Kateřina Rapfová

Poděkování

Dovoluji si touto cestou srdečně poděkovat Mgr. Daně Cibákové, Ph.D. za metodické vedení a odborné rady, které mi poskytla během vypracování diplomové práce. Dále děkuji svým přátelům a rodině za významnou podporu.

Obsah

ÚVOD.....	5
1 Literatura a literární výchova na 1. stupni ZŠ.....	6
1.1 Literární žánry v literatuře pro děti.....	7
1.2 Četba u dětí.....	10
1.3 Próza a poezie v dětské literatuře.....	11
2 Rámcový vzdělávací program (RVP).....	13
2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV).....	14
3 Klíčové kompetence.....	15
3.1 Přehled klíčových kompetencí – RVP ZV.....	16
3.2 Rozpracování klíčových kompetencí.....	20
3.3 Klíčové kompetence ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace.....	26
3.3.1 Očekávané výstupy.....	28
4 Čtenářská gramotnost.....	31
4.1 Vymezení pojmů.....	33
4.2 Rozvoj čtenářské gramotnosti.....	37
4.3 Metody čtení a psaní.....	41
4.4 Čtenářské návyky.....	46
5 Praktická část – kvalitativní výzkum.....	48
5.1 Postup výzkumu.....	49
5.2 Výzkumná jednotka.....	50
5.3 Shrnutí výsledků kvalitativního výzkumu.....	68
ZÁVĚR.....	70
POUŽITÁ LITERATURA.....	71
SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ.....	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	74
PŘÍLOHY	
ANOTACE	

ÚVOD

Tématem diplomové práce je rozvíjení čtenářské a literární kompetence na 1. stupni základní školy, které jsou nevyhnutelnou podmínkou pro rozvoj čtenářské gramotnosti. Tato se ukazuje jako jeden ze základních faktorů, podílejících se na rozvoji klíčových kompetencí. Proto se v dnešní době klade velký důraz na neustálém zlepšování čtenářské dovednosti žáků nejen na 1. stupni základní školy. V souvislosti s touto tematikou pozornost zaměřujeme převážně na čtenářskou gramotnost s důrazem na oblast porozumění čtenému textu.

Hlavní motivací pro zpracování tohoto tématu je důležitost porozumění textu. V dnešní době je velmi obtížné orientovat se ve spoustě informací a umět vybrat jen ty podstatné. Pro tyto činnosti je čtenářská gramotnost nezbytná. V teoretické části se zaměříme na základní definice a objasníme si klíčové pojmy, vztahující se k tomuto tématu. Podrobněji se zmíníme o dětských literárních žánrech a čtenářských etapách, jejichž znalost je podstatná pro vhodně zvolenou knihu. Také si ukážeme důležitost rodinného prostředí pro kladný vztah k četbě samotné. Budeme se zabývat Rámcovým vzdělávacím programem pro 1. stupeň základního vzdělávání, ovšem jen v rámci daného tématu (vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace), a to převážně rozvojem klíčových kompetencí v hodinách českého jazyka, seznámíme se s učivem a očekávanými výstupy ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace. V závěru teoretické části se zabýváme klasickými metodami i metodami rozvíjejícími kritické myšlení pro efektivnější čtení a psaní, čím můžeme taky pozitivně přispívat k rozvoji čtenářské gramotnosti. V neposlední řadě se také zaměříme na správné návyky při čtení. Tyto mohou být často podceňované, přitom jejich nedodržování působí negativně při porozumění textu.

Praktická část diplomové práce využívá metodologii kvalitativního výzkumu, který byl realizovaný na Základní škole a Mateřské škole Trstěnice s žáky 5. ročníku. Protože je tato škola malotřídní, zapojilo se do výzkumu pouze 12 žáků. Tento byl zaměřený na práci s literárním textem převážně v hodinách českého jazyka a využitím předem vybraných metod na rozvoj čtenářské a literární gramotnosti. Zajímala nás především schopnost práce s textem a orientace v něm u vybraných žáků.

Náměty na rozvíjení čtenářské a literární kompetence, které byly v praktické části použité a ověřené u žáků pátého ročníku, mohou přinést inspiraci do hodin českého jazyka. Je možné právě pomocí těchto námětů s žáky pracovat a rozvíjet u nich potřebné kompetence.

1 Literatura a literární výchova na 1. stupni ZŠ

Knihy je mocným prostředkem rozumové výchovy, obohacuje vědomosti žáka o okolním světě, přírodě, člověku a lidské společnosti. Literatura svými uměleckými kvalitami přímo rozvíjí estetické citění dětí, zušlechťuje celou jejich osobnost, myšlení a jazyk.

Nejprve si objasníme některé pojmy, se kterými budeme dále pracovat. Jedním z nich je literatura a s ním související čtenářská a literární kompetence (gramotnost). V oblasti pedagogiky rozumíme pojmem kompetence schopnost získané znalosti a vědomosti také používat. V kapitole Čtenářská gramotnost si oba termíny blíže objasníme. Pojem literatura pochází z latiny a můžeme jím obecně rozumět souhrn všech psaných a společensky významných textů. Dále se pak rozlišuje na odbornou, uměleckou literaturu a jednacím písemnictvím. My se ale budeme zabývat literaturou uměleckou a to především pro děti a mládež. Dělíme jí na lidovou slovesnost a texty umělé literatury. Podrobněji se o těchto dvou složkách zmíníme v dalším textu.

Literatura pro děti a mládež je určena nedospělým čtenářům do 15 let. Už od dob národního obrození můžeme registrovat velmi vydařená díla, určená právě dětským čtenářům. Po tomto období sice byla snaha dětskou literaturu vytěsnit, ale nikdy se tak skutečně nestalo. V poslední době je zájem o tuto oblast literatury stále větší. Má několik funkcí. Jednou z nich je poznávací neboli vzdělávací funkce, která čtenáři, v našem případě dítěti, poskytuje nové informace, díky kterým poznává svět. Mohli bychom do této skupiny zařadit například životopisy nebo encyklopedie. K dalším patří výchovná funkce, může ovlivnit chování a jednání dětí. Zábavná funkce poskytuje čtenářům odreagování a radost. Estetická funkce souvisí s fantazií, uměleckým vnímáním a zážitkem z literatury. Samozřejmě rozeznáváme ještě několik dalších funkcí. Například magická, etická nebo společenská.

S literaturou se děti setkávají převážně v rodinném nebo školním prostředí. Ve škole formou literární výchovy, která je součástí předmětu Český jazyk a literatura. Na 1. stupni patří mezi předměty s největší časovou dotací a zahrnuje 3 oblasti. O nich se podrobněji zmíníme později. V rodině se děti s četbou seznamují už v předškolním věku. Zpočátku poslechem, říkankami a obrázky, později vlastní četbou.

1.1 Literární žánry v literatuře pro děti

V literatuře pro děti můžeme rozlišovat mnoho žánrů. V průběhu základní školní docházky by se žáci měli postupně seznámit se všemi. Je podstatné vědět, že žánrová skladba je výsledkem historického vývoje. V současnosti rozpoznáváme 4 oblasti.

1. Žánry příslušící k intencionální tvorbě, jsou převážně folklorního původu a uplatňují se zvláště při poslechu a četbě dětí předškolního a mladšího školního věku. Do této skupiny patří říkadla, rozpočítadla, ukolébavky a také jazykolamy.

2. Žánry, které postupně přecházely do četby dětí z ústní lidové slovesnosti a literatury určené pro dospělé se staly součástí dětské literatury. Zmíníme tu například pohádku, pověst, bajku a také baladu.

3. Žánry, jež tvoří podstatnou součást dětské četby, ale pro dospělé čtenáře nejsou příliš významné. Můžeme k nim zařadit především dobrodružnou, vědeckofantastickou nebo také uměleckonaučnou prózu.

4. Žánry patřící do četby dětí i dospělých. Literatura faktu a příběhová próza - novely, povídky a romány. (Čeňková, 2006)

Samozřejmě musíme brát ohled na jejich věk. Velmi důležité je uvědomit si, že existují určité etapy v literatuře pro děti a mládež. Tyto převážně odpovídají vývojovým stádiím dětské psychiky.

Etapy čtenářství:

1. Předčtenářská etapa:	předškolní věk	mladší (do 3 let)
		starší (3 – 6 let)
2. Čtenářská etapa:	mladší školní věk	1. fáze (6 – 8 let)
		2. fáze (9 – 10 let)
	starší školní věk	1. fáze (11 – 12 let)
		2. fáze (13 – 15 let)

(Toman, 1999)

Není možné přesně ohraničit jednotlivá období. Z tohoto důvodu je uvedený věk orientační. Můžeme spíše říct, že přechod mezi nimi by měl být plynulý. (Chaloupka, 1995) Dále se o jednotlivých etapách zmíníme a seznámíme se s nimi.

Samozřejmě, že výše uvedené rozdělení do dvou etap čtenářství není jediným možným dělením. Můžeme zde zmínit periodizaci dle jiných autorů. Například podle Vášové.

Ta zmiňuje 7 období, ve kterých je ovšem zahrnuto i období prenatální a také období dozrávání. Tyto dvě období většina autorů ve svém dělení nebere v potaz.

1. období prenatálního vývoje
2. období nemluvněte, věk dítěte - 0-1 rok
3. období batolete, věk dítěte - 1-3 roky
4. období předškolní, věk dítěte - 3-6 roků
5. mladší školní věk, věk dítěte - 6-11 roků
6. střední školní věk, věk dítěte - 11-14 roků
7. dozrávání, věk dítěte - 16-20 roků (Vášová, 1995)

Pro naši práci není tato periodizace příliš vhodná. Budeme tedy vycházet z čtenářských etap dle Tomana.

V 1. etapě, tedy předčtenářské, se jedná o vnímání textu poslechem a to v mladším i starším věku. Z hlediska žánrů se v tomto období zabýváme především říkadly, rozpočítadly, ukolébavkami, hádankami a pohádkami - kouzelné, zvířecí nebo didaktické. Děti se seznamují s četbou i pomocí leporel, omalovánek nebo obrázkových publikací. (Chaloupka, 1995) Tato etapa je pro děti velmi důležitá. I když sami se četby aktivně neúčastní, formuje se kladný vztah k četbě, obohacuje se jejich slovní zásoba a také fantazie.

Ve 2. etapě, tedy čtenářské, je toto vnímání postupně nahrazováno bezprostřední prací dětského čtenáře s textem, osvojovaným nejprve hlasitým, později tichým čtením. (Chaloupka, 1995) Učitel by měl klást důraz na pochopení textu už od prvních čtenářských pokusů. U mladších dětí například formou vybarvování obrázků, u starších potom formou otázek, tajenek, křížovek nebo zajímavých metod a forem na rozvoj čtenářské gramotnosti. O některých se zmíníme v dalším textu a také v praktické části práce.

V první fázi mladšího školního věku se celkový postoj dětského čtenáře k realitě a jejímu ztvárnění vyznačuje spontánně a výraznou prožitkovostí a to hlavně díky tomu, že u mladších dětí je velmi rozvinutá představivost, fantazie a herní jazyková aktivita. Ve druhé fázi mladšího školního věku dochází u dětského čtenáře k prudkému rozvoji poznávacích a racionálních aktivit, především logického a pojmového myšlení. Tento trend je navíc podporován školou, v lepším případě i rodinou. V tomto věku je pro čtenáře důležitá poznávací funkce.

Každému vývojovému stádiu dětského čtenáře odpovídá specifická žánrová skladba. Teoretické názory na její klasifikaci se různí. Nejnověji je literatura pro děti a mládež členěna, se zřetelem k věkovým kategoriím čtenářů, do následujících okruhů. (Toman, 1992)

O žánrové skladbě v předčtenářském období jsme se již zmínili. Nyní se tedy seznámíme se čtenářským obdobím.

K charakteristickým žánrům v mladším školním věku patří opět pohádky - zvířecí, kouzelné, novelistické, nonsensové, veršované. Dále také črta, povídka, novela, próza dobrodružná a detektivní, próza s přírodní tematikou, pověst, bajka, populárně naučná literatura a kratší verš.

Pro starší školní věk jsou typické žánry jako cestopis, reportáž, encyklopedie, populárně naučná kniha, próza dobrodružná a vědeckofantastická, psychologická próza, próza s dívčí hrdinkou, příběhová próza ze současného života dětí a mládeže. (Čeňková, 2006)

Ve všech čtenářských etapách je vhodné přihlížet k individuálním zájmům a schopnostem dětí, později žáků a jednotlivé žánry tomu přizpůsobit. Nemůžeme žáky přetěžovat ani podceňovat. Pokud rodiče nebo učitelé záliby svých dětí (žáků) znají, lépe vzbudí chuť ke čtení. K tomuto účelu mohou také pomoci zajímavé křížovky, tajenky nebo úkoly k dané pohádce, bajce nebo například pověsti. Důležitou roli hraje i velikost a styl písma zvolené knihy, stejně tak i její ilustrace. Pro děti, které se teprve učí číst, jsou vhodné knihy tištěné velkým písmem s málo slovy na stránce. Ilustrace děti utvrzuje ve správném chápání slov. Musí být proto srozumitelná.

Samostatnou, i když ne tak rozšířenou, kapitolou týkající se žánrů v dětské literatuře je nepochybně komiks. V něm jsou uspořádané obrázky s textem, nejčastěji v bublinách, které dohromady tvoří jeden příběh. Komiksy dlouhou dobu vnímala spíše dospělá populace, v období války byly dokonce zakázány a ani dnes nejsou příliš frekventované. Mnoho původních komiksů dnes vychází ve formě pohádek nebo příběhů. K nejznámějším nepochybně patří Foglarovy Rychlé šípy nebo Sekorův Ferda mravenec. Ale například Čtyřlístek je známý dětský komiksový časopis, který bavil čtenáře a nadále přináší radost i dnešním dětem. Komiks je tedy zcela jistě součástí dětské literatury.

1.2 Četba u dětí

Knihy se píší pro děti již od jejich nejtělejšího věku. Správná volba knihy otevírá dětem úžasný svět. Učit se milovat knihy by měl být přirozený a radostný proces poznávání.

„Dětská četba dává tvar kadlubu, do něhož později přeléváme ze studní světových kultur živou vodu slovesnosti. Dětská četba nám nasadí ty nebo ony brýle a jimi pak čteme vždy – tak a ne jinak.“ (Gebhartová, 1987, s. 15)

Pokud jsme si představili jednotlivé žánry v literatuře, můžeme se blíže zabývat otázkami, které s naší prací úzce souvisejí. Týkají se problematiky „četba a děti“. Čtou dnešní děti rády? Čtou rodiče svým dětem? Vedou rodiče své děti k četbě? Před několika lety byla četba oblíbenou činností dětí a knížka obvyklým dárkem k Vánocům nebo k narozeninám. Dnes ji v mnoha případech vytěšňují počítačové hry, mobily, tablety nebo filmy na DVD. Právě tyto věci některé dnešní děti upřednostňují.

Ani rodiče si v dnešní hektické době nenacházejí tolik času k tomu, aby dětem četli pohádky a probouzeli tak u nich zájem o tuto činnost. Přitom samotné předčítání hraje důležitou roli pro získání vztahu ke knize a k četbě samotné. I hry venku byly dříve mnohem oblíbenější – rozpočítadla, hádanky, písničky. Častěji se setkáváme s tím, že děti sledují filmy a pohádky v televizi a věnují se počítači. K těmto aktivitám opět výrazně přispívá rodinné prostředí (nedostatek času tráveného s dítětem, malý zájem o jeho aktivity a záliby, nedostatek knih a jiných literárních textů). Přitom je všeobecně známé, že díky četbě si děti obohacují slovní zásobu a také gramatickou skladbu daného jazyka. Kladný vliv má také na rozvoj dětské představivosti a fantazie. Vliv literatury je nejsilnější právě v období 1. a 2. stupně.

Ke zjištění přesnějších výsledků, které se týkají četby dětí, bychom museli znát jejich zájmy a činnosti ve volném čase, porovnat je právě s četbou a následně vyhodnotit získané poznatky. Například formou dotazníků nebo rozhovorů. Pro naši práci ale nejsou tyto závěry podstatné, proto se jim nebudeme blíže zabývat.

1.3 Próza a poezie v dětské literatuře

Próza pro děti prošla poměrně velkými proměnami. Tyto souvisejí hlavně s žánrovým vývojem a také se způsobem nahlížení na postavení dítěte ve společnosti. Vývoj prózy v dětské literatuře je spjatý s výchovnou a také poznávací funkcí, které se postupem času výrazně měnily. (Čeňková, 2006) K základním žánrům v dětské literatuře patří pohádka, bajka, báje, pověst, legenda, povídka, román, příběh s dětským hrdinou nebo s dívčí hrdinkou.

Například s pohádkou se setkávají děti již v předčtenářském období. Byla sice původně určená spíše dospělým čtenářům, později se dostala do dětské literatury a dnes je její podstatnou součástí. Dále také můžeme pohádku dělit do 2 skupin. První skupinu tvoří lidová slovesnost a do druhé patří lidové pohádky. V tomto literárním žánru je důležité, že celý příběh nemusí, a ve většině případů také není spjatý s realitou. Není tudíž dětem podáván jako pravdivá událost. Z některých pohádek přesto vychází určité poučení nebo varování a snaží se dětem pomoci při rozlišení dobra a zla. Dále jsou pro pohádku charakteristické nadpřirozené bytosti a nereálné motivy.

I bajky dříve náležely spíše dospělým čtenářům. Dnes ovšem patří k oblíbeným žánrům pro děti, zejména kvůli zvířecím hrdinům, kteří přejímají lidské vlastnosti. Tím se snaží o výchovu lidí a odstranění některých jejich nešvarů. Bajky jsou většinou humorný žánr, nechybí ironie a satira.

Zajímavým útvarem jsou i pověsti. Děti mohou seznámit s minulostí. Můžeme říct, že je to vlastně záznam o reálné události nebo osobě, který je ovšem pozměněn a jsou v něm zahrnuty některé typické literární motivy. Narozdíl od pohádek nemusí mít pověst kladného hrdinu a nemusí končit šťastně.

S ostatními žánry se mladší čtenáři setkávají postupně. Záleží na věku a jejich zájmu. Je ale důležité všechny žánry dětem nabídnout a seznámit je s nimi.

Poezie je veršovaná a pro děti neméně důležitá. Zahrnuje například ukolébavky, říkadla, říkanky, rozpočítadla, hádanky nebo básničky. Význam není pro poezii tak důležitý. Podstatnější je rytmus, propojenost s pohybem, mimikou a také gestem.

Říkadlo je literární žánr, pomocí kterého se děti v podstatě učí mluvit. Charakteristický je pro ně jednoduchý verš. Ten postrádá logický smysl. Podstatou je ovšem rytmus. Autor v říkadle používá trochejské metrum, kde za sebou následuje přízvučná a nepřízvučná slabika. Říkadlo tvoří základ dětského folklóru, bylo a je základním žánrem poezie. Můžeme rozlišovat mnoho podob, například elementární říkadla, doprovodná říkadla

k pohybovým hrám, rozpočítadla, některé hádanky nebo říkadla ke zlepšení dětské výslovnosti. (Gebhartová, 1987)

Próza i poezie pro děti se postupně vyvíjí. Její rozvoj začal přibližně v 18. století. Souvisí to také se zavedením povinné školní docházky – 1774. (Čeňková, 2006) Dnešní literatura se pochopitelně významně liší. Některé pohádky, bajky nebo povídky z dřívějších dob jsou ale stále oblíbené i u dnešních dětí. Stejně tak oblíbenost některých autorů přetrvává. Z české literatury můžeme jmenovat například J. Foglara, B. Němcovou, K. J. Erbena nebo bratry Čapkovi.

2 Rámcový vzdělávací program (RVP)

Proto, abychom mohli pracovat s pojmy čtenářské a literární kompetence, je důležité si uvědomit, že v naší práci budeme vycházet také z dokumentu, jenž je pro český vzdělávací systém, který v minulosti prošel řadou reforem, nejpodstatnější. Musíme se v něm umět velmi dobře orientovat a pracovat s ním.

Dnešní doba je v mnoha ohledech úplně jiná. Dospělí jsou stále více nuceni řešit neočekávané a složité situace, je na ně vyvíjen tlak z okolí. Dosavadní znalosti a vědomosti jsou nahrazovány novými a lidé se s nimi musejí učit vypořádávat. A přesně těmto problémům budou vystavováni i současní žáci.

Pro české školství je podstatný rok 2001. Právě v tomto roce totiž vyvrcholila snaha o jeho zlepšení. Jak jsme se již zmínili, nebyl to první pokus o zkvalitnění našeho vzdělávacího systému, ale byl nejúspěšnější a co do kvality pravděpodobně i jeden z nejlepších.

V roce 2001 došlo ke vzniku tzv. Národního programu rozvoje vzdělávání – Bílou knihou. Tento dokument uvádí do českého školství v podstatě úplně ojedinělý systém nových kurikulárních dokumentů a jeho hlavním cílem je ukázat učitelům cestu ke zkvalitnění výuky a to nejen pomocí rozvoje klíčových kompetencí, které jsou právě v Rámcovém vzdělávacím programu uvedeny. Týká se žáků od 3 do 19 let.

Rozlišuje dvě úrovně:

- RVP – Rámcový vzdělávací program (což je státní úroveň), který je dále rozlišen na předškolní, základní, střední a ostatní vzdělávání.
- ŠVP – Školní vzdělávací program (je na úrovni školní), který každá škola vypracuje podle svých možností. Také záleží na typu a zaměření dané školy. Jsou v něm uvedeny týdenní a měsíční plány pro jednotlivé předměty a také zařazení průřezových témat do výuky.

Pro vypracování ŠVP je podstatné, aby se učitel v RVP vyznal, uměl se v něm správně orientovat a také aby znal a uměl pracovat s pojmy klíčové kompetence, očekávané výstupy, učivo nebo cíle. S těmito i dalšími pojmy, týkající se RVP, se v rámci této práce podrobněji seznámíme v kapitolách níže.

2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)

Pro tuto práci nás nejvíce zajímá RVP ZV (základní vzdělávání), který je klíčovým dokumentem a jsou v něm uvedeny hlavně cíle, obsahy a očekávané výstupy. Je rozdělen do čtyř částí A – D. Z RVP ZV dále vychází školní vzdělávací program.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání můžeme vnímat jako snahu o osvojení klíčových kompetencí. RVP ZV je rozděleno do tzv. vzdělávacích oblastí, kterých je celkem 9. Mezi ně patří mimo jiné i vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace, která nás pro tuto práci zajímá nejvíce. Konkrétně vzdělávací obor Český jazyk a literatura. S dalším dělením tohoto oboru se seznámíme níže.

V další části se autoři zmiňují o průřezových tématech, kterých je celkem 6. Zastupují současné problémy života jako například média, vztahy lidí a životního prostředí, mezilidské vztahy a otázky týkající se rasismu, šikany a dalších problematických situací. Učitelé tato témata zařazují do výuky dle ŠVP. U průřezových témat nenajdeme očekávané výstupy, ale jsou u nich uvedené tematické okruhy a přínosy jednotlivých témat pro rozvoj žáků. (RVP ZV, 2013)

RVP ZV se týká i žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných. Mezi první skupinu patří zdravotně postižení nebo znevýhodnění a sociálně znevýhodnění žáci. Nejsou zde opomenuty ani základní školy při zdravotnických zařízeních, školy při dětských diagnostických ústavech nebo při školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. (RVP ZV, 2013)

V roce 2013 došlo k jeho úpravě a to převážně v oblastech *Jazyk a jazyková komunikace* - vzdělávací obor – Cizí jazyk a vzdělávací obor – Další cizí jazyk (tento byl odebrán z Doplnujících vzdělávacích oborů a byl přesunut do oblasti Jazyk a jazyková komunikace). A také v oblasti *Doplnující vzdělávací obory a Zásady pro zpracování, vyhodnocování a úpravy školního vzdělávacího programu*. (RVP ZV, 2013)

Součástí RVP ZV je i velmi krátká kapitola týkající se organizace povinné školní docházky - Charakteristika základního vzdělávání a to v několika částech. V této části najdeme převážně odkazy na konkrétní zákony a sbírky, zabývající se touto problematikou.

3 Klíčové kompetence

Pojem „klíčové kompetence“ zahrnuje více faktorů. Můžeme říci, že je to souhrn základních vědomostí, schopností, postojů a hodnot a také dovedností žáka, které jsou podstatné v dalších situacích - např. studium, práce nebo osobní život. (RVP ZV, 2013) Hlavní snaha učitele by tedy měla být zaměřena na to, aby žáky obohatil o soubor klíčových kompetencí a připravil je na kvalitní uplatnění ve společnosti. Z tohoto důvodu je velmi důležité, rozvíjet tyto dovednosti co nejdříve. Tedy nečekat na dosažení všech podstatných znalostí. Žáci se totiž nejlépe učí ucelenými a smysluplnými aktivitami. Učitel by proto měl do výuky zařazovat takové činnosti, které utvářejí, rozvíjejí a zdokonalují potřebné schopnosti. Protože jsou tyto činnosti a příprava na ně poměrně časově náročné, učitelé nejspíše nebudou mít dostatek času na zvládnutí stejně velkého množství látky jako dřív. Důležitější ovšem je, že si žáci lépe osvojí a uvědomí vědomosti, dovednosti a schopnosti, které jsou pro ně důležité a pro další život použitelné. (Hesová et al., 2011)

Klíčové kompetence jsou zařazeny do RVP ZV a zasahují do všech předmětů. Můžeme také říct, že jsou podobné v podstatě ve všech oblastech a to jak všech naukových tak i výchovných. Příklad si můžeme uvést u kompetence k řešení problémů, kterou žák využívá ve studiu a později v práci, v rodině a v dalších životních situacích. (tamtéž) Neměli bychom je tedy pojímat samostatně, ale spíš jako celek. I jejich osvojování trvá poměrně dlouho a je složité. Tento proces je zahájen už v předškolním vzdělávání a pokračuje dále základním i středoškolským vzděláváním. (RVP ZV, 2013)

Jednotlivé klíčové kompetence určují, co má žák na konci základního vzdělávání, které je rozčleněno na 1. a 2. stupeň, ovládat. RVP ZV udává 6 základních kompetencí, se kterými se později podrobně seznámíme.

„Mít kompetenci znamená, že člověk (žák) je vybaven celým složitým souborem vědomostí, dovedností a postojů, ve kterém je vše propojeno tak výhodně, že díky tomu člověk může úspěšně zvládnout úkoly a situace, do kterých se dostává ve studiu, v práci, v osobním životě. Mít určitou kompetenci znamená, že se dokážeme v určité přirozené situaci přiměřeně orientovat, provádět vhodné činnosti, zaujmout přínosný postoj.“ (Bělecký et al., 2007, s. 7)

3.1 Přehled klíčových kompetencí – RVP ZV

V následující kapitole si představíme všechny klíčové kompetence a uvedeme jejich cíle z RVP ZV. Pro oblast Jazyk a jazyková komunikace, kterou se v naší práci zabýváme nejvíce, je jednou z nejdůležitějších kompetence komunikativní, jejíž cíle můžeme podle RVP ZV definovat takto:

- žáci umí formulovat a také vyjadřovat jejich myšlenky a názory, tyto jsou v logickém sledu, vyjadřují se jasně, přesně, souvisle a také kultivovaně v projevu písemném i ústním
- žáci umí naslouchat ostatním lidem, porozumět jim, zvládají vhodně reagovat na ostatní a také se účinně zapojovat do diskuse, znají svůj vlastní názor, umí si ho obhájit
- žáci rozumí různým typům textů a záznamů, zvukům, obrázkům, gestům a dalším informačním a komunikačním prostředkům, přemýšlí o nich, reagují na ně, umí je také kreativně využít ve své práci k jejich rozvoji
- žáci umí využívat informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem
- žáci umí využívat nabytých dovedností k tomu, aby si vytvářeli vztah, který potřebují k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci a komunikaci s ostatními lidmi

(RVP ZV, 2013)

Komunikace je jednou z hlavních součástí v životě žáků. Má velký význam pro další fáze – studium, práce nebo společenský život. Proto je důležité tuto kompetenci rozvíjet od raného dětství. K tomuto účelu nám může pomoci i předmět nazvaný Dramatická výchova, který se nachází v RVP ZV a to v oblasti Doplňující vzdělávací obor a měl by být součástí výuky. Zvláště na 1. stupni, kdy jsou žáci velmi spontánní a dramatizace je ve většině případů baví.

„Komunikace v mateřském jazyce je schopnost vyjadřovat a tlumočit představy, myšlenky, pocity, skutečnosti a názory v písemné i ústní formě (poslouchat, mluvit, číst a psát) a vhodným a tvůrčím způsobem lingvisticky reagovat ve všech situacích sociálního a kulturního života při vzdělávání a odborné přípravě, v práci, doma a ve volném čase.“

(Gejgušová et al., 2008, s. 35)

Mezi další klíčové kompetence, také podstatné v oblasti Jazyk a jazyková komunikace, patří kompetence k učení.

Učení je vlastně dlouhodobý proces, při kterém jedinec získává schopnosti, dovednosti nebo např. znalosti a tyto je pak schopný předávat dál. (Fernandes, 2004) Je to pro žáky ze začátku složitý, ale velmi důležitý proces, kterému se musí naučit. Tento proces také z určitého úhlu pohledu můžeme popsat jako změny, které vznikají při životě ve společnosti. Literatura uvádí dva základní způsoby učení a to záměrné (toto probíhá převážně ve škole) a bezděčné (učíme se životem, v podstatě probíhá po celý život). Cíle této kompetence jsou v RVP ZV definovány takto.

Na konci základního vzdělávání:

- žáci umí vybírat vhodné způsoby a metody učení a využívají je pro efektivní učení, plánují, organizují a také řídí vlastní učení, mají zájem věnovat se dalšímu vzdělávání popřípadě celoživotnímu učení
- žáci umí vyhledávat a třídít informace, pochopí je, vhodně je propojují a díky tomu tyto informace správně využívají v procesu učení, tvůrčích činnostech a samozřejmě i v praktickém životě
- žáci operují s obecně známými a používanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, poznatky z několika vzdělávacích oblastí propojují do širších celků a díky tomu toho si umí utvořit ucelenější pohled na různé jevy (matematické, přírodní, společenské a kulturní)
- žáci dokážou samostatně pozorovat a experimentovat, výsledky, které získají, umí porovnat a vyvodit z nich závěry pro využití v budoucnosti
- žáci poznávají smysl a cíl učení, získávají kladný vztah k učení, správně posoudí vlastní pokrok a uvědomí si překážky nebo problémy, které jim znemožňují učení, plánují, jak by mohli své učení zdokonalit a reálně zhodnotí výsledky učení

(RVP ZV, 2013)

K dalším patří kompetence k řešení problémů. Každý člověk, tedy i žák, se každodenně setkává s lehčím či těžším úkolem, problémem nebo jinou obtížnou situací a musí je nějakým způsobem řešit. Proto je rozvoj této kompetence důležitý pro reálný život žáka i dospělého jedince.

Na konci základního vzdělávání:

- žáci vnímají mnoho různých problémových situací v jejich prostředí – ať už školním nebo rodinném, rozpoznávají a správně chápou problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, přemýšlí o vhodném způsobu řešení problému, k tomu umí použít vlastního úsudku a předchozích zkušeností

- žáci vyhledávají informace vhodné k řešení a vyřešení určitého problému, vyhodnocují znaky - jejich shodnost, podobnost a odlišnost, využívají získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, neúspěchem se nenechají zaskočit a odradit, při hledání řešení problémů jsou trpěliví
- žáci dokážou samostatně řešit dané problémy a následně volit správné způsoby řešení, při řešení problémů vycházejí z logických, matematických a empirických postupů
- žáci prakticky ověřují správnost řešení problémů a používají při tom osvědčené postupy, sledují vlastní pokrok při překonávání problémů
- žáci kriticky přemýšlejí, dělají uvážlivá rozhodnutí, tyto jsou schopni obhájit, uvědomují si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky jejich konání umí zhodnotit

(RVP ZV, 2013)

Kompetence sociální a personální je podstatná, protože člověk žije ve společnosti ostatních jedinců, je potřeba umět se mezi lidmi chovat - budovat a rozvíjet mezilidské vztahy. Už v předškolním vzdělávání se děti musí začlenit do nového kolektivu, dále pak při příchodu do prvního ročníku. Některým to může činit větší či menší potíže, ale měli bychom dbát na to, aby dítě začlenění zvládlo a postupně se naučilo v kolektivu jiných pracovat, hrát si, žít. K tomu by dítěti měla pomoci právě tato kompetence.

Na konci základního vzdělávání:

- žáci účinně spolupracují mezi ostatními – ve skupinách, s pomocí učitele formulují pravidla práce ve skupině, podílejí se na zlepšení společné práce díky pochopení a přijetí nové role v pracovních činnostech
- žáci svým jednáním ovlivňují atmosféru ve skupině, snaží se přispívat ke zkvalitnění vztahů mezi lidmi – jsou ohleduplní, umí pomoci ostatním a o pomoc i požádat
- žáci přispívají k debatě v malé skupině i v celé třídě, chápou princip spolupráce s ostatními při řešení určitých úkolů a situací, umí ohodnotit zkušenosti druhých a čerpají z nich poučení, poučí se i s chování a jednání ostatních lidí, dokážou respektovat různá hlediska
- žáci si o sobě umí vytvořit pozitivní představu, ta pak pozitivně podporuje jejich samostatný rozvoj a odvalu, k tomu, aby docílili pocitu sebeúcty a sebeuspokojení, umí korigovat jejich jednání a chování (RVP ZV, 2013)

Pro kompetenci občanskou rozeznáváme následující cíle.

Na konci základního vzdělávání:

- žáci chápou a uznávají přesvědčení ostatních, váží si jejich vnitřních hodnot, dokážou se vcítit se do situací druhých, nepřijímají jakékoli hrubé jednání, zacházení a také útlak, chápou nutnost a povinnost ohranit se proti fyzickému i psychickému násilí
- žáci chápou základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, jsou si rovněž vědomi svých práv a povinností v prostředí školy i prostředí mimo ni
- žáci se umí zorientovat v situaci a zodpovědně se rozhodnout dle určité situace, také zvládnou účinně pomoci druhým ovšem v rámci svých schopností, chovají se zodpovědně v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka
- žáci znají naše tradice a kulturní i historické dědictví a umí je respektovat, chránit a také ocenit, mají kladný vztah k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se podílejí na kulturním životě a sportovních aktivitách
- žáci chápou základní ekologické souvislosti a environmentální problémy, rozhodují se v zájmu podpory a ochrany zdraví a trvale udržitelného rozvoje společnosti, znají pravidla ochrany životního prostředí a aktivně se do této činnosti zapojují

(RVP ZV, 2013)

Kompetence pracovní udává následující cíle.

Na konci základního vzdělávání:

- žáci používají bezpečně a účinně dané materiály, nástroje a vybavení a všechny ostatní pomůcky, dodržují vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, umí se přizpůsobit jiným pracovním podmínkám
- žáci se při pracovní činnosti neohlíží jen na výsledky z hlediska kvality, funkčnosti, hospodárnosti a společenského významu, ale i z hlediska ochrany svého zdraví i zdraví ostatních lidí, ochrany životního prostředí i ochrany kulturních a společenských hodnot
- žáci využívají znalosti a zkušenosti, které nabyli v jiných vzdělávacích oblastech v zájmu vlastního rozvoje i své přípravy na budoucnost, činí podložená rozhodnutí o dalším vzdělávání a profesním zaměření
- žáci se správně orientují v základních aktivitách potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a k jeho realizaci, chápou podstatu, cíl a riziko podnikání, rozvíjejí své podnikatelské myšlení (RVP ZV, 2013)

3.2 Rozpracování klíčových kompetencí

Jednotlivé klíčové kompetence můžeme dále rozpracovat a rozvést. Hlavně proto, že v RVP ZV jsou stanoveny a popsány dost obecně. Nejsou v něm přesně určené znalosti, vědomosti a dovednosti, kterými by žáci měli disponovat. Tohle detailnější rozpracování je také vhodné pro lepší pochopení konkrétních činností a požadavků na žáky a v podstatě také porozumění jednotlivým kompetencím. Učitel tyto informace využívá v přípravách a díky nim lépe volí vhodné metody výuky. Také by se měl snažit v každé hodině rozvíjet co nejvíce klíčových kompetencí, ideálně všechny, a vzájemně je propojovat. (Bělecký et al., 2007) Dále si ukážeme příklady rozpracování klíčových kompetencí.

KOMPETENCE K UČENÍ

Metody a způsoby učení

- dokáže zvolit správný způsob i metodu učení nebo také požádat učitele o radu, pokud je to pro něj nezbytné
- umí požádat ostatní o klid a sám ho umí dodržet
- respektuje určený čas odpočinku ve škole

Výuka

- aktivně se podílí na výuce
- dokáže se zeptat učitele, pokud něčemu neporozumí nebo mu něco není zcela jasné
- snaží se získat další potřebné informace
- je schopný přizpůsobit se různým formám výuky
- zvládne si dělat poznámky – přiměřený text
- zná uplatnění učiva v životě a dokáže ho vysvětlit ostatním

Výsledky učení

- respektuje chyby ostatních žáků
- popisuje postup vypracování určitého úkolu a dokáže se domluvit s učitelem na podmínkách zpracování tohoto úkolu
- zná své schopnosti a vědomosti a dokáže je sdělit jiným

Práce s informacemi

- dokáže využít získané informace k vypracování zadaných úkolů

Propojování a využití vědomostí

- dokáže využít získané informace v životě a umí dříve získané informace propojit s novými (Bělecký et al., 2007)

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

Analýza problému

- zvládne sám nebo s pomocí pojmenovat určitý problém
- dokáže vyřešit všechny otázky ohledně daného problému
- zjistí, jestli už někdy podobný úkol řešil

Plánování řešení

- dokáže odhadnout, co vše by ho mohlo při řešení problému potkat
- nabídne některé varianty k řešení problému
- zvolí řešení a určí podmínky, za kterých tohle řešení může použít

Řešení problému

- snaží se řešit problém sám
- dokáže sám nebo s malou nápovědou najít chybu a změnit řešení
- v případě neúspěchu se snaží najít správné řešení

Experimentální práce

- umí navrhnout, provést a vyhodnotit experiment přiměřený věku žáka

Posouzení a aplikace řešení

- zjistí význam svého řešení, zvládne je objasnit ostatním a dokáže toto řešení použít v praxi
- zvládne vysvětlit kladné a záporné následky řešení

(Bělecký et al., 2007)

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ

Práce s informacemi - jejich výběr, třídění

- dokáže pracovat s textem a najít v něm podstatné informace
- dokáže rozšířit hlavní téma s dostupných zdrojů
- zvládne mluvit s ostatními spolužáky o získaných informacích

Způsob vyjadřování

- dokáže mluvit o daném tématu a použít vhodné výrazy
- tyto výrazy objasní ostatním

- umí ve svém vyjádření použít jednoduchých grafů a symbolů

Písemný projev

- zvládne písemně vyjádřit svůj nápad nebo zážitek
- popisuje ho chronologicky a používá detaily

Ústní projev

- ústně formuluje a sdělí svoji myšlenku nebo získané informace
- rozpozná, s kým mluví a přizpůsobí tomu své vyjadřování
- pohotově reaguje na chování svých spolužáků
- jeho ústní projev je srozumitelný a hlasitý

Naslouchání, navazování a udržování kontaktu při komunikaci

- respektuje a poslouchá, když mluví ostatní
- dokáže mluvit i s neznámými osobami
- když mu není něco jasné, zeptá se
- odpoví na otázku a vyjádří vlastní názor
- nevykřikuje
- s ostatními mluví srozumitelně

(Bělecký et al., 2007)

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ

Přípravná fáze práce ve skupině

- rozebírá úkol s ostatními členy skupiny
- rozvrhne práci ve skupině
- zajistí si potřebné pomůcky a vhodně zvolí pracovní místo
- neporušuje čas a termín zadaný učitelem

Realizace práce ve skupině

- ochotně pomáhá ostatním členům skupiny
- rozdělí daný úkol do několika fází
- pozná dokončení úkolu
- zachovává pořádek

Vyhodnocení práce ve skupině

- určí správnost a úplnost práce
- dokáže poznat, co by mohl zlepšit nebo provést jiným způsobem

Upevňování vztahů s druhými

- ocení úspěch
- upřednostní pochvalu před kritikou
- respektuje nápady ostatních
- smíří se s neúspěchem

Podložená volba osobních cílů

- vybírá si práci, která je v jeho schopnostech nebo schopnostech skupiny
- udává, co může zlepšit na své práci

Emoce

- snaží se jednat klidně, v případě nezvládnutí se omluví za své jednání

(Bělecký et al., 2007)

KOMPETENCE OBČANSKÁ

Respekt k druhým

- poslouchá názor ostatních, snaží se ho pochopit a nekritizuje ostatní
- zjišťuje názor druhých
- nevysmívá se druhým
- snaží se vcítit do jiných lidí

Pravidla

- zvládne vymyslet pravidla, objasnit je druhým, tyto pravidla dodržuje
- jedná zodpovědně
- neohrožuje druhé

Odmítání násilí

- učí se volit jednání v problémové situaci
- neútočí na druhé a nijak je neohrožuje
- pokud potřebuje druhý pomoc, snaží se ji najít
- neoplácí

Aktivní pomoc

- všem bez rozdílu se snaží nabídnout pomoc
- hledá řešení při některých problematických situacích – šikana, rasismus...

Samostatné jednání

- zjišťuje, jestli má dost informací pro své rozhodování

Respekt k právům jednotlivce

- nezavrhuje náměty druhých
- nepřijímá jen své řešení ale i řešení druhých
- zvažuje uplatnění svých práv v běžném životě
- přijme důvody pro zákaz některých činností nebo požádá o vysvětlení

Udržitelnost života

- chápe jednoduchá pravidla trvale udržitelného života

Krizové situace

- zvládá krizové situace a umí se v nich orientovat, případně pomoci druhým
- vyhledá pomoc v krizové situaci a zachová klid
- zná nebezpečná místa ve svém okolí, vyhýbá se jim i nebezpečným situacím

Vztah ke kulturnímu dědictví

- zná památky ve svém okolí i významné památky ve své vlasti
- účastní se výstav, divadel a jiných kulturních akcí

(Bělecký et al., 2007)

KOMPETENCE PRACOVNÍ

Plánování

- posoudí časový prostor, který měl ke splnění úkolu
- dokáže si vybrat vhodné pomůcky a pracovní místo
- umí stanovit časový limit na splnění úkolu

Vlastní práce

- při práci umí pracovat s návodem a nebojí se říct si o radu
- vypracuje a objasní svůj postup při práci
- snaží se dodržet ujednaný termín
- šetrně používá poskytnutý materiál a jiné pomůcky

Hodnocení

- v průběhu činnosti sleduje splnění podmínek
- umí rozlišit dobrou práci od nekvalitní a určit důvody
- vysvětlí, proč uspěl / neuspěl a ví, co by příště mohl zlepšit

Profese

- ví, která činnost je pro něj vhodná a která ho baví
- zjišťuje informace o různých povoláních

- zajímá se, v čem by mohl uplatnit své znalosti

Podnikatelské myšlení

- poskytuje ostatním své znalosti a schopnosti potřebné pro splnění úkolu či práce
- přijímá a požaduje pochvalu vlastního nápadu
- oceňuje i nápady druhých lidí

(Bělecký et al., 2007)

3.3 Klíčové kompetence ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace

V této části se budeme věnovat definici očekávaných výstupů, které určují jednotlivé požadavky. Pro tuto práci je podstatnější 1. stupeň, rozdělený do dvou období - 1. období (tj. 1. – 3. ročník ZŠ) a 2. období (tj. 4. – 5. ročník ZŠ).

Zaměříme se na oblast Jazyk a jazyková komunikace. Český jazyk je pro naše žáky jazykem mateřským. To je důvod, proč na něj učitelé při výuce musí klást velký důraz v mluvené a také psané formě. V téhle kapitole se budeme převážně věnovat rozvoji literární a čtenářské gramotnosti. (Fasnerová, 2012)

Než ovšem přejdeme k této problematice, objasníme si některé pojmy, které jsou pro pochopení celé práce nezbytné.

„Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace zahrnuje v RVP ZV 3 hlavní vzdělávací obory. Vzdělávací obor – Český jazyk a literatura, vzdělávací obor – Cizí jazyk a vzdělávací obor – Další cizí jazyk. Pro tuto práci je důležitý 1. vzdělávací obor - Český jazyk a literatura, který můžeme dále rozdělit do 3 částí: Komunikační a slohové výchovy, Jazykové výchovy a Literární výchovy. Právě tohle rozdělení hraje významnou roli při utváření kompetencí, buduje u žáků

- kladný vztah k mateřskému jazyku a k literatuře
- rozvíjí základy a pravidla správné komunikace
- podporuje chápání jazyka z hlediska historie
- umožňuje vyhledávat informace a následně je použít.

Všechny tři výše uvedené složky můžeme blíže popsat. Ve složce Jazyková výchova žáci získávají vědomosti a dovednosti, které potřebují k osvojení spisovné podoby českého jazyka. Je také prostředkem dorozumívání ve společnosti. Ve složce Komunikační a slohová výchovy dochází ke zlepšení komunikačních schopností. Také se rozvíjí fantazie a tvořivost žáků. V části Literární výchova se žáci učí porozumět textu (přiměřenému jejich věku), rozvíjí se estetické myšlení, žáci si rozšiřují literární přehled (poznávají literární druhy a žánry). Díky literatuře žák dostává nový pohled na svět, vytváří nové myšlenkové a citové vazby.“ (Fasnerová, 2012, s. 73)

„Při běžné výuce dochází k tomu, že se všechny tři složky vzájemně propojují. Zvládání českého jazyka a jazykových prostředků je klíčové pro další vzdělávání. Český jazyk je totiž integrovaným do všech předmětů (četba a práce s textem). Snažíme se tedy o to, aby se žáci uměli orientovat v jednotlivých žánrech, pochopili funkci divadla, filmu, médií.“ (Fasnerová, 2012, s. 73 - 74)

Důležitou součástí je i psaní. Samostatně je vyučováno v 1. období a v 2. období je součástí běžné výuky v českém jazyce. V některých níže zmíněných metodách čtení zjistíme, že psaní se čtením úzce souvisí, dokonce jsou v některých metodách vyučovány současně a je tedy pro žáky klíčové obě složky dokonale ovládat. V naší práci však budeme klást větší důraz na čtení.

Pro tuto oblast jsou také důležité pojmy: čtenářská gramotnost a literární gramotnost, se kterými se opět seznámíme v následujících kapitolách. (RVP ZV, 2013)

3.3.1 Očekávané výstupy

Každá část, konkrétně vzdělávací obor, má v RVP ZV uvedené očekávané výstupy a učivo a to jak pro 1. tak i 2. stupeň. 1. stupeň je dále členěn na 1. a 2. vzdělávací období. Z RVP ZV vybírám některé z výstupů a učiva. Zaměříme se na vzdělávací obor - Český jazyk a literatura a na jeho části: Komunikační a slohová výchova, Jazyková výchova a Literární výchova.

KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA	
<i>Očekávané výstupy</i>	<i>Učivo</i>
<p>1. vzdělávací období</p> <ul style="list-style-type: none"> • plynule a správně čte s porozuměním texty, které jsou přiměřeného rozsahu a náročnosti k jejich věku • důkladně vyslovuje, dokáže opravit svou chybnou nebo nepečlivou výslovnost • píše věcně i formálně správně jednoduchá sdělení • díky předchozím zkušenostem vytvoří krátký mluvený projev 	<p><i>Čtení</i> - praktické čtení, věcné čtení, <i>Naslouchání</i> – praktické naslouchání, věcné naslouchání <i>Mluvený projev</i> – základy techniky mluveného projevu, základní komunikační pravidla, mimojazykové prostředky řeči <i>Písemný projev</i> – základní hygienické návyky, technika psaní, žánry písemného projevu: adresa, blahopřání, pozdrav z prázdnin, dopis, popis...</p>
<p>2. vzdělávací období</p> <ul style="list-style-type: none"> • čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas • sestaví osnovu přečteného vyprávění a díky ní napíše nebo řekne příběh, dodrží časovou posloupnost • posuzuje, zda jsou méně složitější sdělení úplná či neúplná 	

Tabulka 1: (RVP ZV, 2013)

JAZYKOVÁ VÝCHOVA	
<i>Očekávané výstupy</i>	<i>Učivo</i>
<p>1. vzdělávací období</p> <ul style="list-style-type: none"> • hodnotí a zařazuje určitá slova dle zobecněného významu – děj, věc, okolnost, vlastnost • rozlišuje slovní druhy v základním tvaru • používá v řeči vhodné gramatické tvary podstatných jmen, přídavných jmen a sloves 	<p><i>zvuková stránka jazyka</i> – sluchové rozlišení hlásek, modulace souvislé řeči</p> <p><i>slovní zásoba a tvoření slov</i> – slova a pojmy, význam slov, slova jednoznačná a mnohoznačná, antonyma, synonyma, homonyma;</p> <p><i>tvarosloví</i> – slovní druhy, tvary slov</p> <p><i>skladba</i> – věta jednoduchá a souvětí</p> <p><i>pravopis</i> – lexikální, základy morfologického a syntaktického</p>
<p>2. vzdělávací období</p> <ul style="list-style-type: none"> • určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém mluveném projevu • pozná rozdíly mezi větou jednoduchou a souvětím, a vhodně změní větu jednoduchou v souvětí • rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku • používá a dle významu mění spojky a jiné spojovací výrazy ve větě • zvládá základní příklady syntaktického pravopisu 	

Tabulka 2: (RVP ZV, 2013)

LITERÁRNÍ VÝCHOVA	
<i>Očekávané výstupy</i>	<i>Učivo</i>
<p>1. vzdělávací období</p> <ul style="list-style-type: none"> • čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku • dokáže rozlišit prózu od poezie, zaličuje literární žánry a to pohádku od ostatních 	<p><i>poslech literárních textů</i></p> <p><i>zážitkové čtení a naslouchání</i></p> <p><i>tvořivé činnosti s literárním textem – přednes vhodných literárních textů</i></p> <p><i>základní literární pojmy – literární druhy a žánry: rozpočítadlo, hádanka, říkanka...</i></p>
<p>2. vzdělávací období</p> <ul style="list-style-type: none"> • sdělí své dojmy a zážitky z čteného textu a ty také zapisuje • při méně náročném rozboru literárních textů používá základní literární pojmy • volně převypravuje text podle svých možností a zkušeností, vytvoří nový literární text na určené téma • rozlišuje různé typy uměleckých a neuměleckých textů 	

Tabulka 3: (RVP ZV, 2013)

4 Čtenářská gramotnost

Čtení a čtenářská gramotnost (která je obecně, ale ne úplně správně, veřejností chápána jako schopnost jedince číst a psát) hrají podstatnou roli v reálném životě všech lidí, tedy i žáků. Tyto pojmy totiž znamenají mnohem více, což si blíže objasníme v následující kapitole. Jsou velmi důležité při rozvoji klíčových kompetencí, a to hlavně kompetence k učení. Přestože v kurikulu pojem čtenářská gramotnost přímo zakotven není, je tato chápána jako jeden ze stěžejních cílů vzdělávacího procesu. Bez čtenářské gramotnosti by se žák jen těžko uplatnil v dalším studiu (schopnost číst a textu správně porozumět je podstatná pro získání a vyhledávání informací a to ve všech předmětech základní, střední, vyšší odborné nebo vysoké školy) a následně v pracovním i osobním životě. Právě z tohoto důvodu by její rozvoj měl patřit k hlavním cílům vzdělávání a osvojování by mělo být zahájeno již v počátečních fázích učení. (Altmanová et al., 2011)

„V systému gramotností můžeme čtenářskou gramotnost vnímat jako základní oblast funkční gramotnosti, tedy schopnosti zpracovat znalosti a informace z různých oblastí lidského vědění, které jsou pro člověka zásadní, bez nichž se ve společnosti neuplatní a neprosadí.“ (Havel & Najvarová, 2011, str. 24) „Mezi základní oblasti funkční gramotnosti patří kromě gramotnosti čtenářské také gramotnost matematická, přírodovědná, informační, jazyková, finanční a další.“ (Havel & Najvarová, 2011, s. 25 a s. 32) Podle Petera Gavory je jednou ze složek i literární gramotnost, která podle něj zahrnuje vědomosti a dovednosti potřebné k porozumění a využívání informací v souvislých textech. Z toho lze usoudit, že pojmy literární a čtenářská gramotnost jsou v podstatě významem totožné. I přesto v nich určitý rozdíl můžeme vnímat. Čtenářská gramotnost pojímá celý výchovně vzdělávací proces, napříč všemi předměty. Zatím co literární gramotnost takto vnímat nemůžeme. (Černá, 2014)

Pochopitelně žáci čtení potřebují z mnoha důvodů: rozšiřují svoji slovní zásobu, učí se správně vyjadřovat, fixují gramatické jevy a pravidla, z některých knih (například encyklopedií nebo učebnic) žáci získávají všeobecný přehled. Díky čtení se vlastně určitým způsobem připravují na život dospělých. (Černá, 2014)

Čtení jako takové působí žákům ze začátku značné obtíže, je pro ně totiž dost náročné. Proto učitel potřebuje značnou dávku trpělivosti a pochopení pro žáky. V dnešní době známe spoustu zajímavých metod k rozvoji čtenářské gramotnosti. Některé jsou pro žáky velmi poutavé. Zmíníme se o nich níže.

K samotnému porozumění textu nedochází okamžitě – žák potřebuje určitou čtenářskou praxi. Také je v tomto směru důležité domácí prostředí a rodina – podpora a pomoc. Mnoho dětí se dříve s knížkou seznamovalo už v raném dětství formou poslechu. Tento způsob četby pomáhá budovat vztah ke knize a čtení jako takovému. Dnešní doba je ovšem trochu jiná. Děti se více baví počítačem nebo televizí. Četba ale dává možnost komunikace mezi rodičem a dítětem, což je pro děti velmi důležité. Další podstatnou věcí je dobře zvolená kniha, která by měla odpovídat schopnostem a věku. Pokud se žákovi kniha líbí, má chuť si ji přečíst a chce jí porozumět, je to nejlepší předpoklad pro rozvoj čtenářské gramotnosti. Můžeme proto považovat za důležité slovo zájem. O tomto jsme se ale zmiňovali již v počátečních kapitolách této práce. Teď bychom se mohli blíže seznámit se samotným pojmem zájem.

Jeho význam není úplně jednoznačný. Můžeme na něj rovněž nahlížet z několika oborů – pedagogika, psychologie, sociologie nebo také filozofie. V studijních literaturách najdeme mnoho definic. Zkusme si tedy vysvětlit, co všechno tento pojem zahrnuje a proč je v oblasti čtení podstatný.

Zájmem rozumíme určitý druh motivace, snahy. Člověk se vědomě soustředí na určitou oblast nebo činnost. To, že má jedinec zájem, ho vede k vyhledávání takových předmětů, aby práce s nimi spojená vedla k radosti a spokojenosti. V životě žáků zastávají zájmy velkou roli a zároveň ovlivňují jejich další jednání a prožívání. Poměrně velkou měrou v tomhle ohledu působí na žáka rodina. A to jak kladně tak bohužel i záporně. Velkou výhodou je, když se rodičům a učitelům dovede probudit u žáků zájem k četbě a vybudovat silný vztah k literatuře. Přispívá tím k rozvoji čtenářské gramotnosti. Je dobré znát zájmy svých žáků, můžeme pak snáze vybírat témata, která je zajímají. Když například víme, že máme skupinu, kterou zajímá příroda, volíme texty (pohádky, příběhy, básničky) s přírodní tematikou. U sportovně založené třídy se dají vybírat sportovní články v novinách, časopisech nebo i na internetu. Samozřejmě tyto texty musíme přizpůsobit věku a schopnostem žáků.

Zájmy můžeme dělit do několika kategorií

- krátkodobé, dlouhodobé
- bezprostřední, zprostředkované
- silné, slabé
- pasivní, aktivní (Čačka, 1996)

4.1 Vymezení pojmů

V této kapitole si definujeme některé pojmy, které jsou pro naši práci poměrně zásadní. Zahrnujeme mezi ně čtení, psaní, gramotnost a čtenářskou gramotnost, stejně tak i paměť, učení, slovní zásobu nebo řeč – tyto jsou pro čtenářskou gramotnost také velmi důležité.

„Čtením rozumíme druh řečové činnosti spočívající ve vizuální recepci znaků, jež jsou podnětem pro myšlenkovou činnost. Samotný proces čtení potom zahrnuje určité fáze, jejichž výsledkem by mělo být porozumění čtenému textu a vnitřní zpracování příslušné informace. Můžeme tedy zjednodušeně říci, že je to způsob získávání informace z textu.“ (Průcha, 2009, s. 34)

Psaní je písemné zaznamenání informace.

„Gramotnost je dovednost člověka číst, psát, počítat. Gramotnost žák získává v prvních ročnících základní povinné docházky. Tato je dalším předpokladem jednak dalšího vzdělávání, ale i uplatnění člověka ve společnosti.“ (Průcha, 2009, s. 67)

Pro pojem čtenářská gramotnost známe mnoho definic od několika různých autorů. Např. Doležalová, Rabušicová, Nicolitsas, Zápotočná. Čtenářská gramotnost znamená schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života společnosti.

(Procházková, 2006)

„Čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech.“

(Altmanová et al., 2011, s. 8)

Čtenářská gramotnost zahrnuje několik rovin a složek, přičemž jsou všechny velmi důležité. Můžeme říci, že jsou vzájemně propojeny. Patří mezi ně *vztah ke čtení, doslovné porozumění, vysuzování a hodnocení, metakognice, sdílení, aplikace*. V dalším textu se pokusíme vysvětlit jednotlivé složky a blíže se s nimi seznámit.

Vztah ke čtení

„Jak je zmíněno výše, radost z čtení a touha žáka přečíst si knihu je předpoklad pro to, aby došlo k rozvoji a zlepšení čtenářské gramotnosti. Jinými slovy můžeme říci, že žák bude mít určitě větší radost z knihy, kterou si sám zvolí.“ (Altmanová et al., 2011, s. 8)

Doslovné porozumění

Čtenářská gramotnost si klade za cíl dovednost rozšifrování psaných textů a následné budování porozumění na doslovné úrovni s tím, že čtenář zapojí předchozí znalosti a také zkušenosti. Než se dítě stane skutečným čtenářem, musí se naučit nejen správně a plynule číst, ale číst s porozuměním. Musí umět nejen chápat smysl čteného, ale rozumět textu i při tichém čtení, které je o stupeň náročnější než čtení nahlas, neboť při něm chybí sluchová kontrola. K čtení s porozuměním učitelům a žákům může sloužit řada učebnic, pracovních listů nebo zajímavých úkolů. Je to klíčové pro jakýkoliv vyučovací předmět, kdy žáci přečtou text a musejí pochopit jeho význam, vysvětlit ho ostatním a umět jej využít v dalším studiu nebo v osobním životě. (Altmanová et al., 2011)

Vysuzování a hodnocení

Nejdůležitějším cílem čtenářské gramotnosti je schopnost čtenáře vyvodit závěr z přečteného textu. Ten by měl být pravdivý a srozumitelný. Neméně podstatné je, aby žák zvládl posoudit daný text z určitých hledisek. (Altmanová et al., 2011)

Metakognice

Neméně podstatnou částí čtenářské gramotnosti je dovednost a návyk seberegulace. Můžeme říci, že je to pochopení záměru vlastní četby. Díky tomu je jedinec schopný zvolit vhodné texty a také způsob čtení. Dokáže pozorovat a zhodnotit do jaké míry pochopil čtený text. S tím souvisí i určení vhodné čtenářské strategie pro lepší porozumění, překonávání obtížnosti obsahu i složitosti vyjádření.

(Altmanová et al., 2011)

Sdílení

Žák, který zvládá čtenářskou gramotnost, se dokáže podělit se svými pocity z přečteného textu s ostatními. Taktéž umí správně porozumět textu a svůj názor sdělit ostatním. Zároveň hledá rozdíly mezi svou interpretací a interpretací druhých.

Aplikace

Pomocí četby se žák dokáže rozvíjet, říkáme, že dochází k takzvanému seberozvoji jedince. Informace, které získá z textu, dokáže využít v dalších fázích života – studium nebo práce. (Altmanová et al., 2011)

K dalším důležitým pojmům v této oblasti patří čtenářská kompetence. Můžeme ji chápat jako schopnost pracovat s literaturou. Podle Lederbuchové by měl žák získat základním vzděláním schopnost číst věcnou, publicistickou, ale hlavně uměleckou literaturu, jeho dovednost číst by se měla kultivovat ve schopnost četby, tj. schopnost komunikace s uměleckým literárním tvarem. Četba by měla uspokojovat žákovu estetickou potřebu,

motivovat jeho čtenářský zájem o krásnou literaturu a adekvátními komunikačními nároky zvyšovat jeho čtenářskou kompetenci. Ke zvyšování kompetence by měl přispívat adekvátně osvojený výběr poznatků o literatuře, především o poetice textu, ale i poznatky literárněhistorické a kritické. (Altmanová et al., 2011)

Pokud uvádíme pojem čtenářské kompetence, nesmíme opomenout ani literární gramotnost. Tato je ovšem významově téměř totožná s pojmem čtenářské gramotnosti o čemž je zmíněno výše.

K dalším pojmům, se kterými se podrobněji seznámíme, patří paměť, učení, slovní zásoba a řeč.

„Paměť je soubor psychických procesů a vlastnost umožňující osvojení zkušeností, jejich zapamatování, uchování a vybavení.“ (Čáp, 1993, s. 46)

„Má tři hlavní procesy. Patří k nim zapamatování dané informace a uložení do paměti, uchování v paměti a znovupoznání nebo také vybavení informací, které byly do paměti uloženy. Zároveň rozeznáváme několik druhů paměti – krátkodobá, dlouhodobá, názorná, slovně logická, mechanická, logická, bezděčná a záměrná.“ (Čáp, 1993, s. 46)

Učení můžeme charakterizovat jako získávání zkušeností a utváření jedince v průběhu jeho života. Je to opak od vrozeného. Z toho tedy můžeme odvodit, že čtení je činnost naučená. Obzvláště v 1. ročníku je pro žáky velmi důležité, zároveň také obtížné, se tuto činnost naučit a zároveň si k ní vypěstovat kladný vztah. Úkolem učitele je pomoci žákům k správnému zvládnutí, protože hlavně ze začátku mohou mít určité problémy (například rozlišení b, d, nebo b, p, velkých a malých písmen a jiné).

Řeč je jedním z velmi důležitých pojmů pro čtení a čtenářskou gramotnost vůbec. „Už v období mladšího školního věku je řeč dětí po gramatické stránce na dobré úrovni, dítě správně skloňuje, stupňuje, časuje a skládá slova do vět.“ (Cibáková, 2015, s. 46) Žáci, kteří mají problém s řečí, obtížněji zvládají čtení a činnosti s tím související. Z tohoto důvodu je podstatné, když jsou vady řeči u žáků odstraněny již před nástupem do 1. ročníku. Rozlišujeme

- Řeč vnitřní a vnější. Vnitřní je využívána při tiché četbě – až po dokonalém zvládnutí četby (3. – 5. ročník). Vnější řeč je často doprovázena mimikou a gesty. Na procvičení a zdokonalení mimiky a gest existuje spousta her, které žáci (převážně na 1. stupni) rádi hrají. Příkladem může být pantomima.
- Řeč mluvenou a psanou. U psané řeči dochází k jejímu osvojení až později. (Čáp, 1993)

S řečí úzce souvisí i slovní zásoba. Tato se zvětšuje s věkem a zkušenostmi žáků. V 1. ročníku není slovní zásoba příliš bohatá (individuální rozdíly, které ovlivňuje především výchova v rodině). Odhaduje se, že v období mladšího školního věku má slovní zásoba přibližně 8 000 až 10 000 slov. Na jejím zdokonalování se podílí četba. Žáci se tak mohou seznamovat s novými pojmy, hrají hry na rozvoj slovní zásoby. Tyto opět učitel volí dle věku žáků. Můžeme uvést například slovní fotbal, zopakuj po mně, hádej, kdo jsem a jiné. (Čáp, 1993)

4.2 Rozvoj čtenářské gramotnosti

Zjistili jsme, že čtení je důležitou dovedností každého jedince a v dnešní době je podstatné se rozvoji čtenářské gramotnosti věnovat čím dál více. Dále si uvedeme několik metod a forem, které žákům mohou výrazně pomoci. Je možné si tyto metody rozdělit do dvou kategorií, toto není ovšem nijak závazné, záleží na pojetí každého učitele. Důležité je vybírat aktivity, které budou žáky zároveň bavit a motivovat k další práci. Podstatnou roli hraje také věk a schopnosti daných žáků. U všech níže uvedených metod by měl učitel dbát na to, aby žáci pochopili podstatu práce a na jednoduchém příkladu prokázali, že metodu umí správně použít.

- *Metody a postupy, kterými žáky učíme číst s porozuměním odborné texty*

K těmto bychom mohli zařadit například

-orientace v odborném textu

- čtení s otázkami

- I.N.S.E.R.T.

- párové čtení

- slova, kterým nerozumím

- metoda Ano - Ne

- metoda K - W - L

- *Metody, které žáka naučí získávat z textu důležité informace a zaznamenávat je*

Z mnoha metod, které do této skupiny patří, můžeme vybrat například

- brainstorming (individuální, skupinový)

- myšlenkové mapy

- kostka

- pětilístky

- vytváření osnovy

(Cibáková, 2015)

Některé metody si nyní blíže objasníme a zjistíme jejich výhody popřípadě nevýhody. Ukážeme si i pár příkladů a ukážek jak je můžeme využít v praxi.

I.N.S.E.R.T.

„Je to metoda kritického myšlení, která žákům umožňuje podrobně zpracovat předložený text a případně jej následně tvůrčím způsobem rozvíjet. Žáci si text individuálně pečlivě pročítají a k jednotlivým pojům a větám přiřazují předem dohodnutá znaménka.“ (Grecmanová et al.,

2007, s. 178) Rozlišujeme následující znaky +, -, ? a odškrtnutí takzvanou fajfkou. Pro práci je velmi důležité, aby žáci tomuto zaznamenávání opravdu dobře porozuměli a daná pravidla dodržovali.

Známa myšlenka – odškrtneme (fajfka)

Nový poznatek – znaménko „+“

Myšlenka, se kterou nesouhlasí – znaménko „-“

Pojem, o kterém se chtějí dozvědět více – znaménko „?“

(Grecmanová et al., 2007)

„Ze začátku je možné místo znamének používat barvy a teprve po určité době pracovat se znaménky. Hodně záleží na schopnostech a věku žáků. Učitel metodu I.N.S.E.R.T. u žáků využívá k ujasnění si myšlenek k zpracovávanému tématu. Co vím a co nevím k dané věci, o které chci psát. Metoda učení se, pochopení probírané látky.“ (Grecmanová et al., 2007, s. 178)

Párové čtení

Tuto metodu učitel dobře využije v textech, které jsou značně složité a nabízejí spoustu nových informací. Je vhodná v okamžiku, kdy si žáci potřebují osvojit nové informace. Je to převážně při práci s učebnicí, encyklopedií nebo jinými odbornými publikacemi. Žáci pracují ve dvojici, každý ve dvojici má svoji práci. Oba společně musí spolupracovat. Párové čtení probíhá ve čtyřech fázích:

- 1 Učitel nejdříve rozkouskuje text do přiměřeně dlouhých celků. Tyto pak rozdává jednotlivým dvojicím.
- 2 Dvojice žáků si svoji část textu rozdělí na poloviny a oba žáci si souběžně přečtou první z nich.
- 3 Jeden z dvojice, „zpravodaj“, vysvětluje svými slovy obsah, který zjistil z textu; druhý, „tazatel“, pozoruje text, snaží se upozornit zpravodaje na informace, na které si nevzpomněl, zadává doplňující otázky. Učí se tímto sdělovat informace vlastními slovy a používat svoje myšlenky.
- 4 V další části čtou oba druhou polovinu, tentokrát si ovšem role prohodí.

(Steele, 2007)

Pětílístek

Je metodou, která žáky vede k tomu, aby samostatně shrnuli získané informace a zvládli uvést to nejdůležitější z textu. Můžeme říci, že je to v podstatě „básnička“ o pěti řádcích. Dochází zde ke shrnutí informací. (Steele, 2007)

Kostka

Pomocí této metody mohou žáci vnímat téma z několika různých pohledů. Má šest zadání, proto název Kostka. Každé zadání sdělí žákovi, co s tématem udělá nebo jakým způsobem s ním bude pracovat. Jednotlivá zadání jsou následující.

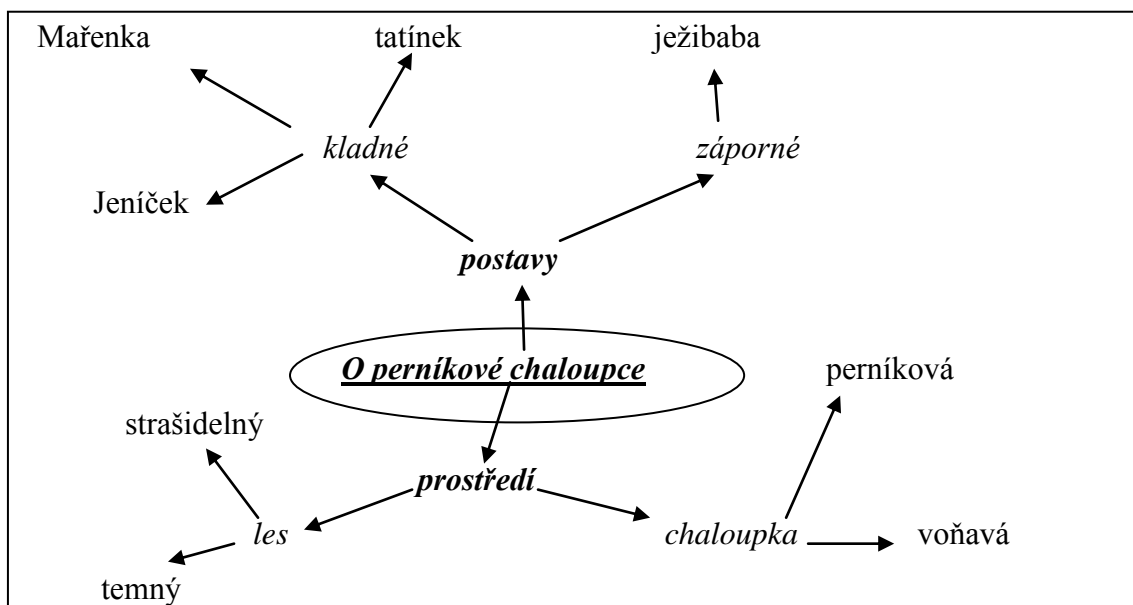
1. POPIŠ
2. POROVNEJ
3. VYBAV SI/ASOCIUJ
4. ANALYZUJ
5. APLIKUJ
6. ARGUMENTUJ

(Steele, 2007)

Myšlenková mapa

Je obecně známou metodou nejen pro rozvoj čtenářské gramotnosti, ale i kreativity, myšlení nebo slovní zásoby. Žák si zvolí hlavní téma, toto vepíše do středu (pro větší motivaci může žák různě vykreslovat, obtahovat nebo malovat) a k němu vepisuje nebo kreslí další slova a k těmto poté další související. Obohacuje tím slovní zásobu o spoustu nových slov. I proto je tato metoda vhodná i do jiných předmětů. Dobře využitelná je i u cizích jazyků.

Pro lepší pochopení můžeme uvést ukázkou, která je dobře využitelná u mladších dětí. Samozřejmě bychom mohli pokračovat dále. Pro starší žáky volíme témata obtížnější. Ze začátku je potřeba, aby se naučili s myšlenkovou mapou pracovat a pochopili její smysl.

Obrázek 1: (vlastní zdroj)

K – W – L

Zkratka K – W – L znamená v překladu Vím – Chci vědět – Naučil jsem se (ang. Know – Want – Learned). V následující tabulce si názorně ukážeme všechny tři etapy této metody. (Cibáková, 2015)

1. Vím	Žáci si uvědomí, co už sami vědí. Tato etapa je založená na brainstormingu a kategorizaci pojmů.
2. Chci vědět	Žáci si zaznamenávají ty otázky, na které budou chtít při čtení hledat odpovědi.
3. Naučil jsem se	Žáci si zapisují a značí informace, které už se naučili. Pokud na některé své otázky nenajdou odpověď v textu, mohou požádat o pomoc učitele – poskytne možnost najít odpovědi v jiném textu.

Tabulka 4: (Cibáková, 2015)

Cloze-test

Tato metoda je založena na doplňování slov do textu. Tento má zhruba 250 slov. Je pravidlem, že nezasahujeme do první ani poslední věty. Slova se mohou vynechávat podle dvou různých způsobů (každé n-té slovo ve větě nebo se vynechávají podle určitého záměru). Tyto dva způsoby v jednom textu nekombinujeme. (Cibáková, 2015)

4.3 Metody čtení a psaní

Jak jsme se již zmínili, dovednost číst je klíčovým předpokladem pro rozvoj čtenářské gramotnosti a proto je podstatné, aby se žáci naučili číst opravdu dobře a zároveň ze čtení neměli strach a neměli pocit, že tuto dovednost nikdy nezvládnou. Proto, aby se žák naučil číst, může učitel použít různé metody. V dnešní době záleží jen na učiteli (postoj učitele, jeho zkušenosti s danou metodou) a škole (typ školy, zaměření školy a její možnosti) jakou z nich zvolí. Jinou metodu zvolí klasická ZŠ a jinou například některá z alternativních škol např. Daltonský plán, Montessorri. Podle dané metody vybírá učitel učebnice, kterých je v současné době velké množství.

Není možné říci, že některá je prospěšnější pro žáka více a některá méně. Každá má své výhody a nevýhody. Spíše záleží na konkrétní třídě a žácích. Měli bychom umět vhodně posoudit jakou metodu použít a proč. Metodami se můžeme zabývat z hlediska historického i současného. O historických metodách se zmiňovat nebudeme, seznámíme se se současným hlediskem a také s některými metodami psaní.

Metody čtení

V této kapitole se budeme převážně zabývat metodou analyticko-syntetickou. Také se zmíníme o některých metodách analytických a syntetických, které učitel může použít v modifikované formě. Jedná se o metodu genetickou a globální.

„Se čtením začínáme už od prvního ročníku a právě v něm má analyticko-syntetická metoda tři fáze:

- a) předslabikářovou (Dochází zde k jazykové přípravě na čtení a trvá kolem 7 týdnů.)
- b) slabikářovou (Dochází k slabičně-analytickému způsobu čtení a to zhruba 33 týdnů.)
- c) poslabikářovou (Žáci už plynule čtou slova a věty, trvá kolem 6 týdnů.)“

(Fasnerová, 2012, s. 35)

Časová náročnost závisí na schopnostech a dovednostech žáků a může se proto měnit. I tady platí, že žák musí nejprve dokonale zvládnout první etapu, než postoupí k druhé a poté k poslední. Následně si všechny tři fáze podrobněji rozebereme a zjistíme, co vše je pro jednotlivé kroky podstatné. A protože mluvíme o žácích 1. ročníku, budou ve všech fázích hrát důležitou roli různé hry, říkanky a básničky. Hlavní úlohou učitele je, aby u žáků vzbudil zájem o čtení a potřebu číst. Jde o to motivovat je k domácímu čtení a vypěstovat kladný vztah ke knize. To předpokládá vzájemnou spolupráci školy s rodinou.

a) Jazyková příprava žáků na čtení

Klíčový je v této fázi rozvoj sluchového vnímání. Snažíme se o to, aby žák poznával sluchově stejné zvuky, hlásky a slova. Současně dochází také k rozvoji zrakového vnímání. K tomu učitel používá hry, spojování obrázků, písmen, stejných znaků a jiné. Sluchové a zrakové vnímání poté přechází v sluchovou a zrakovou paměť. Je zde také důležitá správná výslovnost a technika mluvené řeči. A právě kvůli tomu používáme průpravná cvičení, dechová cvičení, hlasová cvičení a artikulační cvičení. K průpravným cvičením můžeme zařadit například automasáž mluvidel, cvičení pohyblivosti jazyka nebo uvolnění rtů a čelistí – vše formou her a dětem přirozených činností. U dechového cvičení dbáme na to, aby se žáci naučili správně dýchat a hospodařit s dechem, procvičujeme hluboký nádech a výdech. U hlasového cvičení přikládáme důraz na dynamiku hlasu, rytmus, intonaci a slovní přízvuk. Co se týká artikulačních cvičení, zařazujeme říkanky, jazykolamy a různé hrátky se slovy. (Fasnerová, 2012)

b) Slabičně-analytický způsob čtení

Žák je připraven na to, aby dokázal vyvodit písmena, slabiky a slova. Učitel má opět k dispozici mnoho didaktických her. K těmto můžeme zařadit obrázkové pexeso (obrázek kočky – slabika ko), hra na zvědavého (Já mám rád/a čokoládu. Já mám rád/a čokoládu a mléko. Já mám rád/a čokoládu, mléko a jogurty...), na zlého skřítku (žáci opravují slova – spe x pes, ePík x Pepík) a další. (Fasnerová, 2012)

c) Plynulé čtení slov

Je to v podstatě poslední fáze žáků 1. ročníku. Měli by v ní zvládnout plynule číst, seznámit se s literaturou jim blízkou a přiměřenou jejich věku. S pomocí učitele by mělo dojít k výběru vhodných knih pro pobavení a zdokonalení schopností, vědomostí a dovedností žáků. (Fasnerová, 2012)

Analyticko-syntetická metoda má své výhody i nevýhody. K pozitivům patří dlouhodobá tradice, což znamená více zkušeností, dostatek učebních pomůcek a materiálů, systematické pocvičování všech písmen, slabik a slov a také samozřejmě to, že touto metodou se zabývají studenti na Pedagogických fakultách. Do negativ pak můžeme zařadit dvojí čtení, krátký čas na rozvíjení a procvičování grafomotoriky, nepochopení slov při čtení nebo například dlouhá doba jazykové přípravy. (Fasnerová, 2012)

K dalším metodám, které jsou v dnešní době používané v praxi, patří genetická a globální metoda. Dále se s nimi seznámíme blíže a zaměříme se pouze na současné pojetí. Také si tyto metody porovnáme a popíšeme jejich výhody a nevýhody. Pokusíme se osvětlit hlavní principy jednotlivých etap. Můžeme ale říci, že v současnosti je výuka genetickou

a globální metodou zároveň a to i proto, že v pokusu z roku 1995/1996 (zabýval se výukou čtení pomocí genetické metody) byly patrné znaky obou metod – genetické i globální. (Fasnerová, 2012)

Co se týče genetické metody, je výuka rozdělena do tří etap. Jejím zakladatelem je Josef Kožíšek. V první etapě se žáci seznámí s velkou tiskací abecedou. Naučí se takto 2 – 3 písmena týdně. Je velmi důležitý individuální přístup k žákovi. Tato etapa je hlavně motivační a dochází při ní k rozvoji slovní zásoby. K rozvoji zrakového a sluchového vnímání dochází pomocí didaktických her. Také učitel využívá dechových a artikulačních cvičení. V druhé etapě je základ vytvořit u žáků základní čtenářské návyky. Učí se písmena velké abecedy a to v oblasti psaní i čtení. Důležité je říci, že v této metodě nedochází k slabikování, ale k hláskování (P-E-S). Po zvládnutí všech písmen velké abecedy se žáci seznámí s malou abecedou (tiskací). Ve třetí etapě dochází k plynulému čtení. Žáci se učí psát velkou i malou abecedu (psací). (Fasnerová, 2012)

Samozřejmě má genetická metoda své výhody i nevýhody. „K výhodám patří například rychlost nástupu čtení slov nebo nezatížení žáků s výukou čtyř znaků. Také můžeme říct, že vychází z přirozených myšlenkových postupů žáků. Výhodou může být i pomoc při učení žáků se specifickými poruchami. K nevýhodám patří náročná příprava pro učitele, dvojitý čtení u některých žáků, čtení neznámých a dlouhých slov nebo nedostatek učebních pomůcek. Tato metoda totiž není příliš používaná.“ (Fasnerová, 2012, s. 43 - 44)

Největším propagátorem globální metody byl Václav Příhoda. Je založená na postupu od celku k části. Žáci si osvojují čtení celých slov ve větách. Také je možné spojit si je s obrázkem. Důležité je, že se slova nerozdělují na slabiky a hlásky. Psaní a čtení neprobíhá současně. Globální metoda má stejně jako genetická tři etapy. V první etapě, můžeme říci přípravné, dochází k rozvoji sluchového a zrakového vnímání. V druhé etapě potom k rozvoji sluchové a zrakové paměti. A ve třetí etapě dochází k vlastnímu čtení. (Fasnerová, 2012)

Také u globální metody můžeme najít výhody a nevýhody. „K výhodám patří motivace ke čtení, spojování slov s obrázky, postup od celku k části, pochopení zvláštností žáků (individuálních tak i věkových), převažuje hrové čtení. U nevýhod zmínit dvojitý čtení, čtení neznámých a dlouhých slov, náročná příprava pro učitele, nedostatek učebních pomůcek (stejný problém jako u genetické metody) nebo dlouhý čas pro osvojení si jednotlivých písmen.“ (Fasnerová, 2012, s. 44, 46)

Jak už jsme zmínili výše, každá z těchto metod má své pro a proti. Učitel by měl být přesvědčený o správnosti metody a musí mít zároveň dost učebních materiálů ke kvalitní výuce čtení a psaní. Jen tak je totiž možné dosáhnout dobrých výsledků.

Při nácvičku čtení můžeme využívat nespočet různých metod. Je vhodné je střídat a zpestřit tím práci v hodinách. Pro žáky, kteří ještě neumí dobře číst je prospěšné předčítání. Zlepšuje poslechovou vnímavost, inspiruje žáky, probouzí u nich zvědavost nebo může obohatit probíraná témata. Další možností je sdílené čtení. Při této metodě volíme knihu s velkým textem a obrázky. Učitel ukazuje a žáci mohou sledovat nebo číst. Sdílené čtení je vtahuje do děje, vzbuzuje u nich zájem a zvědavost a také dochází k rozvoji fantazie i představitivosti, protože žáci o příběhu přemýšlí. Uvažují, jak by mohl pokračovat nebo skončit. Pokud chceme číst ve skupině, můžeme uplatnit střídavé čtení. Žáci se střídají po větách nebo odstavcích. Při volbě záleží na jejich schopnostech a dovednostech. K výhodám patří samostatná práce s textem a také aktivní zapojení všech žáků, což je velmi důležité. K další metodě patří samostatné čtení, kdy dochází k volbě knihy dle vlastního zájmu. Důležitá je přitom bohatost nabídky dětské literatury ve školní knihovničce, respektive kvalita knih, které si sami přinesou. Mohou číst samostatně (tiché čtení) nebo ve dvojicích. Získávají vztah ke knize, učí se správnému výběru a také rozvíjejí čtenářské zájmy. Společná četba probíhá společně s učitelem. Zpočátku (1. – 2. ročník) se tato metoda střídá s předčítáním. Tím se méně zdatní čtenáři mohou stát pouze posluchači a postupně se připojují k ostatním. Mohli bychom se zde zmínit i o čtenářském deníku. Tato metoda má své nesporné výhody i nevýhody. Některé čtenáře může od četby i odradit. Jiné naopak baví a motivuje k další četbě. U mladších žáků lze čtenářský deník nahradit určitými čtenářskými záznamy nebo kartičkami. (Kreisová, 2008)

Mohli bychom popsat i další metody využívané při čtení – čtení s porozuměním, plynulé čtení nebo tiché čtení. Tyto ovšem zařazujeme až u žáků, kteří ovládají schopnost číst. Oproti tomu výše zmíněné metody je vhodné používat v 1. – 3. ročníku. (Kreisová, 2008)

Hodnocení čtenářských schopností

Hodnocení je důležitým prvkem ve vzdělávacím procesu celkově a tudíž hraje významnou roli i ve výuce čtení. Obecně můžeme říct, že by mělo žáky spíše podpořit a motivovat k další práci. Při čtení se přikláníme k hodnocení slovnímu, protože samotná známka neposkytuje dostatek informací. Žáci potřebují vědět, jak konkrétně zvládají čtenářské dovednosti (plynulost, vázání předložek se slovy, správná intonace nebo například komolení slov). (Kreisová, 2008)

Metody psaní

„Psaní je úzce spojené se čtením. Čtení nám poskytuje modely pro psaní a ti, co píšou, potřebují číst to, co napsali s ohledem na záměr, žánr, smysl, gramatiku a podobně. Psaní také zahrnuje různé motorické zručnosti, jak správně držet pero, tužku; psát v daném směru; tvořit

text s dodržáním žánru. Také je nutné pochopení gramatických a interpunkčních pravidel jazyka.“ (Cibáková, 2015, s. 44)

V dnešní době patří psaní do vzdělávacího oboru – Český jazyk a literatura a to v 1. – 2. ročníku. Učitelé mohou vybírat z velké škály písanek od různých nakladatelství. Žáci se soustředí převážně na písmo psací, ale seznamují se i s tiskacím písmem. Pro žáky je psaní poměrně náročnou činností. Proto je důležité s psaním žáky seznamovat hned na začátku 1. ročníku – současně se čtením. Žáci píší samotná písmena, slabiky a poté i celá slova. Samotnému psaní ovšem předcházejí kresebné cviky s vhodně zvolenou motivační říkankou.

Současné metody psaní vycházejí z historických metod. A to konkrétně z metody globální nebo analyticko-syntetické. Tyto jsou dnes modifikované a upravené. Větší uplatnění má analyticko-syntetická metoda, která je jen mírně poupravená a je podrobněji popsána v díle Celostní psaní na stupni elementárním. (Fasnerová, 2012)

Analyticko-syntetická metoda klade důraz na hygienické zásady psaní. K těmto patří správné držení těla, správné držení psacího nástroje, vhodně zvolené psací náčiní, osvětlení a teplota v místnosti a také čistota prostředí a čas věnovaný psaní. Dále klade důraz na důkladné rozhýbání a následné uvolnění svalů ruky. K tomuto účelu využíváme uvolňovací cviky, které je vhodné zařadit do každé hodiny psaní. Důležitá je úprava písma. (Fasnerová, 2012)

4.4 Čtenářské návyky

Návyk číst souvisí z velké části s potřebou čtení. Je to určitý druh chování a také způsob, jakým čtenáři zacházejí s knihou, jak se k ní chovají, jak ji získávají. Každý čtenář může mít své čtenářské návyky odlišné. K těmto patří například dočítání knih do konce, vracení půjčených knih, čtení v určitou denní dobu nebo přemýšlení o přečteném. K návyku můžeme zařadit i rychlost čtení. Je velmi ovlivněná obtížností textu a schopnostmi čtenáře. Někteří totiž zvládnou číst poměrně rychle, ale smysl a význam jim uniká. U rychlosti je důležité uvědomovat si text. Také záleží na typu textu. Dítě bude nejspíš rychleji číst pohádku než encyklopedii nebo úryvky z učebnice. I technika čtení a tempo je odlišné. (Vášová, 1995)

„Racionálním čtením rozumíme upevnění návyků, které umožňují uplatňovat dobré metody čtení a lepší duševní výkon při četbě. Racionální čtení nespočívá tedy v tom, že se každý materiál přečte maximální rychlostí, ale důležitý je moment pochopení smyslu textu.“ (Vášová, 1995, s. 41)

Pokud chce čtenář dosáhnout lepších výkonů, je důležité pravidelně číst, rozšiřovat slovní zásobu a také vzdělání. I proto nemůžeme předložit stejný text dětem v odlišných etapách čtenářství.

K nácviku kladných čtenářských návyků je důležité.

- při čtení se nevěnovat jiné činnosti a plně se soustředit na četbu
- oddělovat hlavní myšlenky od nedůležitých částí textu
- nečíst mechanicky jednotlivá slova

(Vášová, 1995)

Dobrý čtenář by měl ovládat i odlišné způsoby čtení. Patří k nim zejména orientační čtení, kurzorické čtení, statarické čtení a selektivní čtení. S jednotlivými se proto v následujícím textu blíže seznámíme. (Vášová, 1995)

Čtení orientační slouží k získání základních informací o knize. Čtenář si všímá například autora, názvu díla, obsahu, ilustrací nebo také rozčlenění do kapitol. Při tomto způsobu čtení dochází ke zjištění náročnosti a způsobu vyjádření autora. Kurzorické čtení znamená zběžné čtení. Pročítání textu je velmi rychlé a čtenář se snaží o zaznamenání klíčových slov i důležitých pasáží. K těmto se poté vrací při dalším studiu nebo čtení. Při statarickém čtení je důležitá důkladnost a pečlivost. Rychlost zde není podstatná, záleží na individuálních schopnostech a dovednostech čtenáře. Musí totiž čtenému textu dobře

porozumět. Posledním způsobem je čtení selektivní tedy výběrové. Je pro ně charakteristické hledání údajů, jmen, dat a pasáží, které se věnují vymezenému tématu či období. (Vášová, 1995)

5 Praktická část – kvalitativní výzkum

Jak jsme se již zmínili v teoretické části diplomové práce, je schopnost číst a čtenému textu porozumět velmi důležitá po celý život žáků i dospělých jedinců. V praktické části této práce přinášíme návrhy na rozvíjení čtenářské a literární kompetence, které jsme realizovali v preferenci kvalitativního výzkumu. V rámci těchto návrhů jsme využili jako hlavní výzkumné metody - metody na rozvíjení kritického myšlení, protože se domníváme, že je to jedna z možností, jak efektivněji rozvíjet čtenářskou a literární kompetenci. Tím celkově přispíváme k rozvoji čtenářské gramotnosti.

Takto orientovaným výzkumem jsme chtěli zjistit, jestli je možné vybranými metodami (metody na rozvíjení kritického myšlení) u žáků na 1. stupni kompetence (čtenářská a literární) rozvíjet. Jestli přispívají k rozvíjení porozumění textu. Také jsme chtěli posoudit, jestli je vhodné pracovat s těmito metodami v prostředí elementární školy.

Pro tento výzkum jsme zvolili pátý ročník základní školy. Je realizovaný na malotřídní škole (Základní škola a Mateřské škola Trstěnice). Zapojí se do něj celý pátý ročník (12 žáků), tedy i žáci, kteří se vyučují podle individuálního vzdělávacího plánu. Po domluvě s třídním učitelem jsme se rozhodli je do výzkumu také zařadit a uvést některé jejich práce. V těchto jsou ovšem časté gramatické chyby.

Metody, se kterými budeme výzkum provádět, převážně žáci znají, pracují s nimi nejen v hodinách českého jazyka. Jedná se o následující metody: I.N.S.E.R.T., myšlenková mapa, orientace v odborném textu, tvůrčí psaní a cloze-test.

Součástí kvalitativního výzkumu budou tedy zajímavé nebo netradiční úkoly, pracovní listy nebo náměty na rozvoj čtenářské a literární gramotnosti, na porozumění textu a práci s ním. Tyto budou zahrnuty v hodinách – rozdělíme je na jeden projekt, pět dvouhodinových bloků a dvě kratší činnosti zaměřené spíše na odreagování. Jejich realizace proběhne z velké části v hodinách českého jazyka. V přílohách také uvedeme ukázky prací žáků a zhodnotíme jednotlivé činnosti.

5.1 Postup výzkumu

Pro výzkum jsme připravili několik námětů na činnosti v hodině českého jazyka, ve kterých byly využívány výše zmíněné metody. Některé z nich byly zaměřené spíše na práci s literárním textem. Při ní jsme použili úryvek z knihy Teta to zase plete, ukázky z čítanky pro 5. ročník, vlastní náměty nebo jiné pomůcky pro práci s žáky. Texty a další materiály jsme vybrali společně s třídním učitelem, který žáky učí v hodinách českého jazyka. Podle něj jsou přiměřené věku a schopnostem žáků.

Ještě před samotným výzkumem jsme provedli pilotáž, která nám umožnila seznámit se se způsobem práce a s jednotlivými žáky v pátém ročníku. Díky pilotáži jsme zjistili, že někteří žáci mají určité problémy se čtením a porozuměním textu. Jsou ale zvyklí používat námi zvolené metody. Z tohoto důvodu není nutné žáky s metodami seznamovat. Pilotáž probíhala poslední týden v měsíci září.

Samotný výzkum probíhal v období říjen – prosinec. Vybírali jsme vyučovací bloky nebo hodiny, ve kterých byli přítomni všichni žáci 5. ročníku. Na závěr každého bloku jsme práci žáků zhodnotili. V přílohách jsou uvedeny ukázky některých vyučovacích bloků. Práce žáků, kteří pracují podle individuálního vzdělávacího plánu, jsou v přílohách označeny.

5.2 Výzkumná jednotka

DVOUHODINOVÉ VYUČOVACÍ BLOKY

V této části si uvedeme pět činností v časové dotaci 90 minut. Žáci se zaměřují na pochopení textů – práce s odborným textem a také na rozvoj čtenářské gramotnosti pomocí metod na její rozvoj – myšlenková mapa, I.N.S.E.R.T, cloze-test.

1. VÍŠ, CO NAKUPUJEŠ?

V prvním úkolu se budeme zabývat dnes už běžnou činností žáků 5. ročníku. Většinou s rodiči nebo i sami chodí do obchodů a kupují si různé sladkosti a hračky. Proto ho nazveme: „Víš, co kupuješ?“ Je zaměřený na porozumění etiket oblíbených výrobků dětí. Žáci se totiž při nakupování zaměřují převážně na výrobky, které je zaujmou v reklamách, mají výrazné a zajímavé obaly nebo na které jsou zvyklí od rodičů.

Ročník: 5. ročník

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny – 90 min.

Pomůcky: různé výrobky, etikety oblíbených sladkostí

Organizace práce: hromadná, skupinová, samostatná

Rozvoj klíčových kompetencí: kompetence k učení, k řešení problému, komunikativní, pracovní, sociální a personální

Metody: metoda orientace v odborném textu, tvůrčí psaní

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, praktické činnosti

Cíle: kognitivní - důležitost jednotlivých informací na obalech výrobků, vytváření seznamu na nákup (Co je skutečně potřebné?), vytvoření vlastní reklamy
afektivní – práce ve skupinách (spolupráce, ohleduplnost, tolerance, vysvětlení své myšlenky)
psychomotorické – malování, zručnost při vyrábění, práce s látkou a papírem

Průběh činnosti

Žáci mají z minulé hodiny za úkol donést si 1 oblíbený výrobek.

Motivační část – Povídáme si s žáky, jestli chodí s rodiči nakupovat, co rádi kupují, co jim v poslední době rodiče koupili, zkusíme zjistit důležitost věcí, které žáci od rodičů dostávají a také podle čeho nakupují. Žáci se rozdělí do dvou skupin. Ve skupinách si zahrají na rodiče

a napíší seznam výrobků, které potřebují nakoupit. (Můžeme volit varianty denního, týdenního, popřípadě měsíčního nákupu.)

Další činnosti – 1. Prvním úkolem je najít pět podle žáků nejdůležitějších informací na obalu výrobku a tyto vypsát. Po splnění úkolu necháme každého žáka, aby ostatní seznámil se svým výrobkem, důležitými informacemi a místem, kde je na obalu našel – přední část obalu, zadní část nebo například dno obalu. Společně diskutujeme o důležitosti informací. V průběhu pomáháme s některými neznámými pojmy, se kterými se na obalech mohou setkat.

2. Po této činnosti se žáci rozdělí do skupin po 2 - 3. Skupinky mohou být vytvořené například podle výrobků, které si donesli – drogerie, sladkosti, mléčné výrobky. Dále se žáci ve skupinkách snaží dohodnout na třech nejpodstatnějších informacích, které zapíší na lísteček a nalepí na tabuli. Práce by měla vést k tomu, aby všichni zjistili důležitost daných informací, společně o nich diskutovali a dokázali obhájit svůj názor, popřípadě uvažovat o názoru svého spolužáka.

3. Posledním úkolem hodiny je vyrobit nebo namalovat jeden výrobek (reálný nebo vymyšlený) a napsat na něj důležité informace. Zároveň se žáci snaží napsat, jakým způsobem by na jejich výrobek upozornili ostatní – reklama v televizi, v rádiu, v časopise, vyvěšení na nástěnce obce (města). Tuto činnost žáci plní individuálně.

Závěrečná část - Všechny práce si navzájem prohlédneme. Žáci se mohou ke svým výtvorům vyjádřit, popřípadě se zeptat na nejasnosti u výtvorů jejich spolužáků. Žáci, kteří vymysleli reklamu v televizi nebo v rádiu na závěr hodiny předvedou ostatním svůj nápad a zahrají si na herce v reklamě nebo moderátora v televizi. Ostatní svůj nápad na umístění reklamy přečtou ostatním. Všechny práce vystavíme ve třídě.

V příloze jsou uvedeny ukázky některých z nich.

Zhodnocení

Na začátku hodiny žáci považovali za podstatné to, co bylo výrazné, zajímavé a upoutalo jejich pozornost. Bylo zřetelné, že se obtížně orientovali v informacích uvedených na obalu výrobku. Ve skupinové práci už dokázali lépe rozlišit důležitost informací. Zaměřili se na datum spotřeby, cenu nebo složení výrobku. Název a jiné ozdobné nápisy přestávaly být prvořadé. Nejvíce je upoutalo tvoření svých vlastních výrobků. U této činnosti zapojili fantazii a vyrábění je velmi bavilo. I v této činnosti bylo ale patrné, že obtížnější pojmy neměli ještě dokonale osvojené (výživové hodnoty, složení výrobku). Některým žákům se velmi povedla i hra na herce či moderátora, z velké části ovšem žáci vymýšleli reklamu

na internetu - tohle prostředí je jim velmi blízké. Většinou měli zajímavé nápady. Časová dotace 2 vyučovacích hodin byla dostačující. (Příloha číslo 1)

2. JAK ZNÁŠ POHÁDKY?

Při další činnosti budeme pracovat s nakopírovaným úryvkem z knihy Teta to zase plete od Ivony Březinové, pohádka první. V této knize najdeme známé pohádky. Spisovatelka je navzájem proplétá a tvoří tím pohádku, která je pro žáky atraktivní. Proto by mohla být práce s ní zajímavá. S touto knihou jsme žáky seznámili již v průběhu úvodní pilotáže.

Ročník: 5. ročník

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny – 90 min.

Pomůcky: obrázky z jednotlivých pohádek, nakopírovaný text, kartičky s úkoly, klobouk s otázkami, nakopírovaný recept, suroviny na výrobu koblížků

Organizace práce: hromadná, skupinová, samostatná

Rozvoj klíčových kompetencí: kompetence k učení, k řešení problému, komunikativní, sociální a personální

Metody: metoda orientace v odborném textu, myšlenková mapa

Mezipředmětové vztahy: hudební výchova, výtvarná výchova, praktické činnosti, matematika

Cíle: kognitivní – znalost pohádek, seznámení s některými autory pohádek, porozumění textu, písemný projev – popis činnosti

afektivní – práce ve skupinách (spolupráce, ohleduplnost, tolerance, vysvětlení své myšlenky), udržení pořádku a čistoty pracovního místa při vaření

psychomotorické – malování, vážení surovin, vyrábění koblížků

Průběh činnosti

Motivační část – Na úvod hodiny žákům ukazujeme obrázky z různých pohádek. Jejich úkolem je zjistit, z jaké pohádky jsou tyto obrázky. Volíme je dle věku a schopností žáků. U některých pohádek zkusíme určit autora.

Další činnosti – 1. Společně s žáky přečteme pohádku. Úryvek je poměrně dlouhý, ale žáci 5. ročníku jej zvládnou přečíst celý. Po jejím přečtení odhalí, které pohádky jsou v ní spletené. Nemělo by jim to dělat větší problémy, obě jsou známé. Také se zeptáme, které z nich dávají přednost – důležité pro další činnosti v hodině.

2. Všichni žáci se poté posadí do kroužku na koberec, kde je připraven klobouk s kartičkami na další aktivitu: *podávání klobouku* – žáci podávají klobouk s otázkami, zpívají písničku, když učitel řekne STOP, vybírá si žák z klobouku otázku. Tu volíme podle schopnosti žáků.

Příklady otázek: Jak babička smažila koblížek?

Proč dědeček nemohl sníst teplý koblížek?

Kdo celou pohádku vyprávěl?

koho potkal koblížek na svém útěku?

Pokud odpověď nezná, může požádat spolužáky o pomoc. Tato hra je pro ně zpestření výuky a baví je. Na hru naváže aktivita u tabule, kde je napsané slovo koblížek. Žáci zapisují slova, která je z pohádky napadají – myšlenková mapa.

3. Dále žáky rozdělíme do skupin podle oblíbenosti pohádek – dvě pohádky, dvě skupiny. Každá z nich se pokusí stručně převyprávět právě tu pohádku, kterou preferuje. Necháme čas na promyšlení.

4. V lavici ve dvojicích zkusí vymyslet další pohádky, které by mohla teta zaplést. Doplní je vlastní ilustrací.

5. Jako poslední činnost je rozvíjené porozumění textu – receptu. Žáci pracují po třech. Každá skupina dostane potřebné suroviny a recept. Podle něj vyrobí těsto na tvarohové koblížky, které pak učitel usmaží. Během smažení zadáme žákům ve skupinkách úkol: „Vzpomeňte si, co jste potřebovali na těsto a popište postup práce.“

Závěrečná část - U ochutnávky koblížků celou hodinu zhodnotíme. Přečteme společně s žáky jednotlivé práce a prohlédneme si ilustrace k pohádkám.

Zhodnocení

Žákům práce nečinila větší problémy. V motivační části určovali pohádky a u většiny dokázali správně odhalit i autora. Samotná pohádka byla dle předpokladů zpestřením – žáci s takovým typem pohádky doposud nepracovali. Hra na koberci se jim velmi líbila. Prokázali při ní dobré porozumění textu. Při aktivitě u tabule (myšlenková mapa) žáci vymysleli spoustu zajímavých slov – některé se ale nevztahovali k danému tématu, proto byla zapotřebí rada učitele. Při přípravě těsta žáci potřebovali menší pomoc při vážení surovin – tato činnost ovšem nesouvisí se čtenářskou gramotností, samotná práce s textem (receptem) byla splněna bez chyb. Závěrečná část jim nedělala žádné problémy. Tento vyučovací blok se vydařil, zpestřením byla ochutnávka koblížků, na kterou se všichni žáci těšili. Časová dotace

vzhledem k ochutnávání koblížek nebyla dostačující. Žáci by potřebovali více času na závěrečnou část.

3. VÍŠ, CO ČTEŠ?

Při další aktivitě budeme pracovat s textem o Ratibořicích a pracovním listem. Této činnosti bude předcházet motivace v podobě filmu - Babička. Důležité budou i znalosti z vlastivědy a schopnost práce s mapou. S těmi ovšem žákům pomůžeme, nejsou zásadní pro rozvoj čtenářské gramotnosti.

Ročník: 5. ročník

Pomůcky: nakopírovaný text, mapa ČR

Organizace práce: hromadná, samostatná

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny – 90 min.

Rozvoj klíčových kompetencí: kompetence k učení, k řešení problému, komunikativní, pracovní, sociální a personální

Metoda: I.N.S.E.R.T., cloze-test

Mezipředmětové vztahy: vlastivěda, přírodověda

Cíle: kognitivní – porozumění textu při řešení úkolů k textu, znalost základních informací o naší vesnici, zamyšlení nad výhodami a nevýhodami v jednotlivých obdobích

afektivní – vyjádření svého názoru, respektování názorů ostatních spolužáků, pochopení života v období, které popisuje film, vcítění se do tohoto času
psychomotorické – práce s mapou, schopnost orientace na mapě

Průběh činnosti

Motivační část – Motivace proběhla v minulé hodině a není součástí časové dotace. S žáky zhlédneme film Babička. Protože je film příliš dlouhý, podíváme se pouze na část. Žáci si uvědomí dobu, ve které se film odehrává (oblečení, mezilidské vztahy, prostředí, život dětí na vesnici, volné chvíle dětí i dospělých, život bez technických vymožeností).

Na začátku vyučovacího bloku žáci dostanou obrázky a mají za úkol o každém obrázku povyprávět.

Obrázek 2: (zdroj: Google. *Google* [online].)

Další činnosti – 1. Nejprve si žáci přečtou text o Ratibořicích a pomocí metody I.N.S.E.R.T. sami zkusí určit, kterou informaci vědí, která je pro ně nová, čemu nerozumí a s čím souhlasí. Žáci jsou zvyklí pracovat s touto metodou. Po samostatné práci si celý text přečteme společně a vysvětlíme nové nebo nepochopené informace.

Přečti si text, pracuj metodou I.N.S.E.R.T.

Ratibořice jsou místní část města Česká Skalice. Leží v údolí Úpy a jsou známé zejména díky spisovatelce Boženě Němcové, která zde prožila své dětství. To ovlivnilo její budoucí tvorbu a její nejznámější dílo, Babička, je místem zasazeno právě do Ratibořic. Zdejší zámek, Staré bělidlo či Ludrův mlýn jsou zejména v létě častým cílem turistů. Při sčítání lidu v roce 2001 žilo v Ratibořicích v 8 domech 22 stálých obyvatel.

2. S žáky si o textu popovídáme: Co tě v textu zaujalo?

Myslíš, že jsou Ratibořice často navštěvovanou oblastí?

Byli jste někdy v Ratibořicích?

3. Poté žákům rozdáme mapy ČR a dáme jim prostor pro vypracování otázek. Společně práci zkontrolujeme. Některé z nich jsou uvedeny v příloze.

Obrázek 3: (zdroj: učebnice vlastivědy pro 5. roč., Nová Škola)

- a) Čím jsou Ratibořice známé?
- b) Které památky tam můžeme najít?
- c) Která NPR (**NÁRODNÍ PŘÍRODNÍ REZERVACE**) je v okolí Ratibořic? Dokresli ji do mapky.

Které tvrzení je pravdivé?

- a) Ratibořice se nacházejí u polských hranic. ANO – NE
- b) V Ratibořicích žije více obyvatel než v naší vesnici. ANO – NE
- c) Ratibořice najdeme v Beskydech. ANO – NE

4. K další aktivitě si žáci vybaví film Babička a v lavici ve dvojicích vymyslí, jak by trávili svůj volný čas v období, ve kterém se film odehrává. Společně si jednotlivé nápady přečteme a s žáky se zamyslíme nad otázkami:

Chtěl by si v této době žít? Proč ano, proč ne?

Byla tato doba lepší nebo horší než ta dnešní? V čem?

Závěrečná část – Po konzultaci s třídním učitelem jsme se rozhodli na závěr hodiny zařadit metodu cloze-testu.

Ratibořice jsou místní část města Česká Skalice. _____ v údolí Úpy a _____ známé zejména díky spisovatelce Boženě Němcové, která zde _____ své dětství. To _____ její budoucí tvorbu a její nejznámější dílo, Babička, je místem _____ právě do Ratibořic. Zdejší zámek, Staré bělidlo či Ludrův mlýn _____ zejména v létě častým cílem turistů. Při sčítání lidu v roce 2001 žilo v Ratibořicích v 8 domech 22 stálých obyvatel.

Zhodnocení

Text, který žáci četli, nebyl nijak obtížný, spíše neznámý. I proto při metodě I.N.S.E.R.T uvedli mnoho neznámých informací, které bylo potřebné v přímé práci objasnit. Samotné porozumění textu nečinilo žákům větší problémy, což prokázali při plnění dalších úkolů. I když text žáci mohli číst vícekrát a nebyl příliš dlouhý, metoda cloze-test jim činila poměrně velké problémy. Potvrdila se tím zkušenost třídního učitele a závěr z úvodní pilotáže. Při ní byl volen jednodušší text – neodpovídal úrovni žáků pátého ročníku. I ten byl ovšem problematický. Žáci s touto metodou pracují v hodinách už od 4. ročníku, ale stále ji nezvládají podle představ učitele. Pokud bychom tuhle práci hodnotili dle úrovně Petrasové, dospěli bychom k závěru, že tito žáci jsou na nízké úrovni čtení. Ovšem jiné metody v dalších

blocích tohle hodnocení nepotvrdily. V posledním úkolu většinou vymýšleli zajímavé nápady. Z nich bylo patrné, že se dokázali vcítit do doby, ve které se celý film odehrává. Časová dotace byla dostačující. Před závěrečnou částí někteří žáci sdělili zážitky z návštěvy Ratibořic. (Příloha číslo 2)

4. OSLAVA VÁNOC

Tento dvouhodinový blok by bylo vhodné zařadit v období před Vánocemi, kdy se žáci zabývají vánoční tematikou i v jiných hodinách. Nebudou v něm použity žádné metody na rozvoj čtenářské gramotnosti, důraz budeme klást na samotnou práci s textem.

Ročník: 5. ročník

Pomůcky: čítanka, pomůcky k předvádění tradic

Organizace práce: hromadná, samostatná, skupinová

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny – 90 min.

Rozvoj klíčových kompetencí: kompetence k učení, k řešení problému, komunikativní, pracovní, sociální a personální

Cíle: kognitivní - žáci si osvojují pojmy tradice, zvyk, uvědomují si důležitost hmotných a nehmotných dáreků

afektivní – žáci si uvědomují význam rodiny, rodinné vztahy, význam svátků a oslav, důležitost tolerance, kamarádství

psychomotorický – zpěv koled, předvádění vánočních tradic, kreslení

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, praktické činnosti, hudební výchova

Průběh činnosti

Motivační část – Společně se všemi žáky popovídáme o Vánocích.

Těšíte se na Vánoce?

Jak u vás doma probíhá předvánoční příprava?

S čím rodičům pomáháte při přípravě na Vánoce?

Po krátké úvodní části s žáky přečteme text z čítanky nazvaný Mikulášovy Vánoce. Úryvek textu je o přípravě na vánoční oslavu. Jaké úkoly mají rodiče a děti?

Další činnosti – Po přečtení textu žákům položíme otázky, díky nimž zjistíme, jak pochopili text. Otázky rozdělíme do čtyř částí: identifikace, dedukce, interpretace a integrace a analýza a hodnocení.

- Identifikace: Líbil se vám příběh?
  - Kolik členů má rodina v příběhu?
  - Jaký stromek donesl tatínek?
  - Kdo je pan Durda?
  - Přišla tatínkovi vhod pomoc pana Durdy?
  - Co všechno měl tatínek stihnout? Podařilo se mu to?
- Dedukce: Proč se tatínek měl pustit do příprav dřívě?
  - Proč tatínek nebyl spokojený s vánočním stromkem?
  - Tatínek odmítal pomoc pana Durdy. Zkus přijít na správný důvod.
  - Dokážeš odvodit, co znamená slovo girlanda?
- Interpretace a integrace: S čím by mohl Mikuláš pomoci tatínkovi?
  - Jak by mohl tatínek vyřešit situaci s rozbitým autem?
  - S čím by mohla pomáhat maminka?
- Analýza a hodnocení: Choval se tatínek k panu Durdovi správně?
  - Proč x proč ne?
  - Je něco, co se ti v příběhu nelíbilo? Co a z jakého důvodu?

1. Vánoční zvyky – Žáci pracují s internetem. Ve skupinkách najdou a napíší některé vánoční zvyky a tradice. Zkusí zároveň vysvětlit jejich význam. Po práci žáků společně předvedeme předem zvolené tradice – pouštění lodiček, rozkrajování jablíčka. S žáky si vysvětlíme význam.

2. Dopis Ježíškovi - Žáci pracují samostatně. Jejich úkolem je vytvořit kreslený dopis Ježíškovi.

3. Nejcennější dárek - Žáci pracují ve skupinách. Představí si, že mají neomezenou moc a mohou své rodině splnit jakékoli přání. Co by to bylo? Existují jenom hmotná přání? Co je podle tebe nejcennějším dárkem?

Závěrečná část - S žáky vybereme několik známých koled a společně si je zazpíváme.

Zhodnocení

Motivační část žáky zaujala (téma Vánoc je atraktivní). Proto probíhala tato část delší dobu, než bylo naplánované. Žáci ale neodbíhali od tématu. V další části vyučovací hodiny měli

problém u některých otázek. Tento problém ale souvisel spíše s tím, že neuměli správně zformulovat odpověď – většinou z důvodu nedostatečné slovní zásoby. Samotné porozumění textu jim nečinilo větší problémy. I práce s internetem byla pro žáky zajímavá. Se zájmem se do ní zapojili a nebyla pro ně složitá. Při poslední činnosti, kdy pracovali ve skupinách, byla největší překážkou spolupráce žáků. Nedokázali se vzájemně respektovat. Každý se snažil prosadit vlastní názor. Časová dotace byla dostačující. (Příloha číslo 3)

5. MALÝ SPISOVATEL

Touto činností se zaměříme na tvůrčí psaní. Budeme pracovat s krátkým textem (je lepší ho vymyslet, protože nechceme, aby jej žáci znali z pohádky). Můžeme být nakopírovaný pro všechny žáky nebo jim ho jen přečíst. Důležité ale je, aby tento text nebyl dokončený a dával prostor pro využití fantazie a tvořivosti. Stejně jako v předešlých úkolech jej zvolíme dle zájmu a věku žáků.

Ročník: 5. ročník

Časová dotace: 2 vyučovací hodiny - 90 min.

Pomůcky: nakopírovaný text, kartičky s nápisy, krátké texty (s čítanky nebo úryvky z knih)

Organizace práce: samostatná, hromadná

Rozvoj klíčových kompetencí: kompetence k učení, k řešení problému, komunikativní, pracovní, sociální a personální

Metody: myšlenková mapa

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova

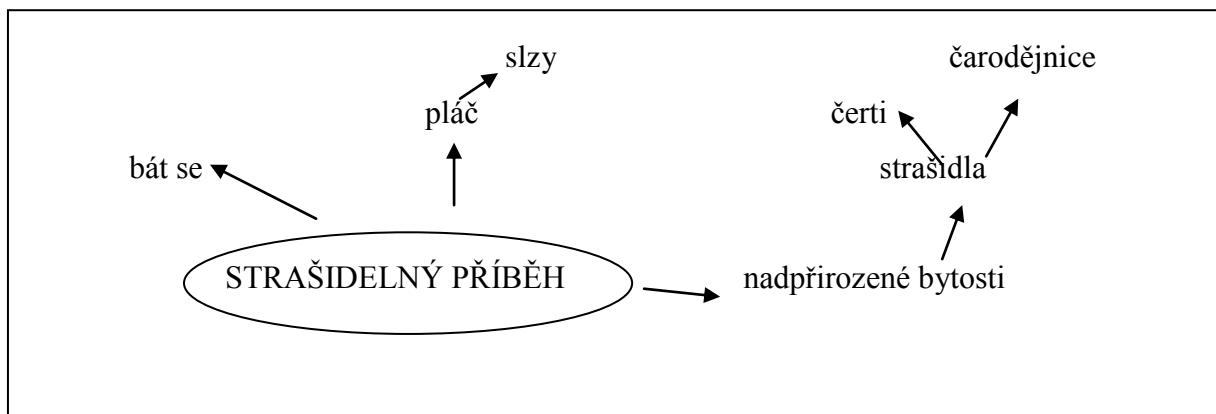
Cíle: kognitivní – žáci pochopí charakteristické znaky jednotlivých žánrů (typů textu)

afektivní – uvědomí si pocity strachu, radosti, překvapení, údivu

psychomotorické – vytváření příběhu, kreativita při psaní textu

Průběh činnosti

Motivační část – S žáky si přečteme krátké texty, tyto jsou volené dle další aktivity – strašidelné, veselé, smutné nebo napínavé. Po přečtení jednoho textu zapisujeme na tabuli charakteristické znaky. Pro názornost uvádím část práce (myšlenková mapa). Takto postupujeme u všech textů.

Obrázek 4: (vlastní zdroj)

Další činnosti – 1. Každý žák si vybere jeden z lístečků – na nich jsou nápisy VESELÝ PŘÍBĚH, NAPÍNAVÝ PŘÍBĚH atd. Tím zjistí, jakým stylem budou příběh dokončovat. Poté dostanou všichni stejný začátek příběhu, který musí dokončit daným způsobem.

Jirka udělal rodičům velkou radost. A protože má Jirka rád zvířata, rozhodli se rodiče, že...

Závěrečná část - Po dokončení práce si všechny příběhy přečteme. Pokud nestihneme z časových důvodů číst všechny práce, vystavíme je ve třídě. Snažíme se od každého typu přečíst aspoň jednu práci a posoudit, jestli úkol žáci splnili správně, v čem byl konkrétní příběh strašidelný, veselý.

Zhodnocení

Činnost byla pro žáky zajímavá. Bylo zvoleno vhodné téma dle zájmu daných žáků. U myšlenkové mapy se opět projevila nedostatečná slovní zásoba (u napínavého příběhu byl tento problém nejvíce patrný, žáci si pod tímto pojmem neuměli nic představit a neuměli jej rozpoznat v krátkých ukázkových textech). Samotné psaní příběhu jim zabralo poměrně mnoho času a u některých žáků byly časté gramatické chyby. Přesto byly povedené a u většiny žáků splňovaly charakteristické znaky. V závěrečné části dostali prostor všichni – vzhledem k malému počtu. Do diskuse se méně zapojili nesmělí žáci, ostatní se rozpovídali a společně jsme přišli na spoustu dalších zajímavých příběhů. V následující hodině výtvarné výchovy jsme na činnost navázali. Žáci měli za úkol nakreslit ke svému příběhu obrázek. I tyto práce byly vydařené. (Příloha číslo 4)

KRATŠÍ ČINNOSTI V PRŮBĚHU HODINY

V této části si uvedeme dva kratší úkoly. Oba můžeme zařadit do hodin ČJ. Stejně tak mohou být součástí jiných hodin.

1. CO JSI UVAŘIL?

Je to aktivita určená spíše na odreagování žáků a je možná pro 3. – 5. ročník. Můžeme jí zpestřit například hodinu prvouky nebo v našem případě přírodovědy (kapitola Elektrické spotřebiče). Podle věku a schopností žáků lze tuto aktivitu obměňovat. My budeme pracovat s žáky pátého ročníku.

Ročník: 5. ročník

Časová dotace: 20 min.

Pomůcky: nakopírovaný text - recept, výkres

Organizace práce: hromadná, samostatná

Rozvoj klíčových kompetencí: kompetence k učení, k řešení problému, komunikativní, pracovní, sociální a personální

Metody: metoda orientace v odborném textu

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, přírodověda

Cíle: kognitivní – porozumění receptu a práce s ním

afektivní – vyjádření vztahu k vaření, důležitost pomoci rodičům

psychomotorické – kreslení postupu práce

Průběh činnosti

Motivační část - Nejprve si s žáky na koberci v kroužku popovídáme o vaření. Otázky jsou volené dle věku a schopností žáků.

Pomáháte rodičům v kuchyni?

Jaké jídlo máte / nemáte rádi?

Už jste někdy vařili? S kým jste vařili?

Jaké elektrické spotřebiče k vaření potřebujete?

Pomocí otázek také zjistíme, kde by žáci hledali návod na přípravu jídla – recept, kuchařka, internet, televize...

Další činnosti – 1. Každý žák dostane list s receptem a výkres nebo jiný papír, na který se dá kreslit. Úkolem je zjistit, jaké jídlo recept ukrývá a také nakreslit postup výroby. Zkusí také

odhalit jednu surovinu, která není v ingrediencích uvedena. Samozřejmě podle daného receptu. Žáci také uvedou el. spotřebiče, které by při vaření tohoto receptu použili.

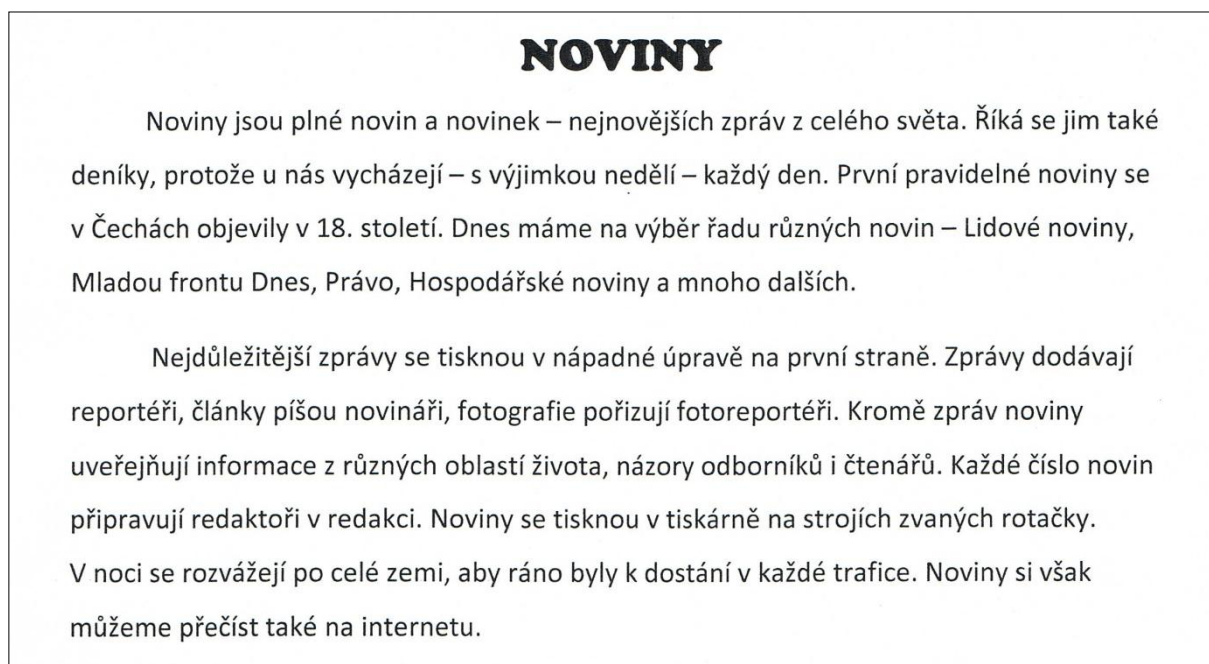
Závěrečná část – Zhodnotíme všechny práce a zjistíme správnost řešení.

Zhodnocení

Mnoho z žáků navštěvuje kuchařský kroužek, takže práci zvládli bez větších problémů. Při motivační části se s chutí zapojili. Vzhledem k věku žáků nebyl problém ani se zjištěním daného pokrmu. Pouze jeden žák potřeboval na splnění úkolu více času, než byla časová dotace. (Příloha číslo 5)

2. VÍŠ, CO ČTEŠ?

Pro tuto krátkou aktivitu použijeme úryvek článku z Žáčkovy encyklopedie pro žáčky nazvaný Noviny. Ten je nakopírovaný a dle názoru třídního učitele odpovídá schopnostem žáků.

Obrázek 5: (Žáčkova encyklopedie pro žáčky)

Ročník: 5. ročník

Časová dotace: 20 min.

Pomůcky: nakopírovaný text

Organizace práce: hromadná, skupinová nebo samostatná

Rozvoj klíčových kompetencí: kompetence k učení, k řešení problému, komunikativní,
pracovní

Metody: metoda orientace v odborném textu, cloze-test

Mezipředmětové vztahy: výtvarná výchova, přírodověda

Cíle: kognitivní – práce s textem – metoda cloze-test, vytváření hádanky

afektivní – žáci si uvědomí význam a důležitost novin

psychomotorické – kreslení uhádnutého slova

Průběh činnosti

Motivační část – Ukázka novin. Ptáme se žáků. Čtete noviny?

Co v nich můžete najít?

Které noviny znáte?

Další činnosti – Pro tuto část jsme zvolili dva úkoly. První úkol je nazvaný Hádanky. Úkolem žáků je vybrat si z textu slovo a vytvořit na ně hádanku tak, aby ostatní toto slovo poznali. Žák, který je pozná, nakreslí ho. Žáci pracují individuálně. Druhý úkol je nazvaný Vetřelec. Učitel čte daný text a v něm změní tři slova. Žáci by měli změněná místa v úkolu poznat a označit. Tyto úkoly jsme s žáky plnili v pondělí a na konci týdne pracovali metodou cloze-test. Zvolili jsme pouze 1. odstavec

NOVINY

Noviny jsou plné novin a novinek – nejnovějších zpráv z celého světa. Říká se jim také _____, protože u nás vycházejí – s výjimkou _____ - každý _____ . První pravidelné _____ se v _____ objevily v 18. _____ . Dnes máme na _____ řadu různých _____ - Lidové noviny, Mladou frontu Dnes, _____, Hospodářské noviny a mnoho dalších.

Zhodnocení

V motivační části se ukázalo, že žáci noviny vůbec nečtou (ani neznají z rodinného prostředí), proto pro ně byla tato část hodiny problematická. Díky ukázce se s jednotlivými novinami mohli seznámit. První úkol činil žákům potíže – opět se projevila nedostatečná slovní zásoba. Poslední činnost nebyla obtížná. Splnili ji bez problémů. Při metodě cloze-test se prokázalo, že ji žáci dostatečně nezvládají. Některá doplněná slova nedávala žádný význam.

PROJEKT

1. VÁNOCE

Vánoce jsou žákům na 1. stupni ZŠ velmi blízké i proto budeme pracovat s projektem na toto téma. Většina z nich se na svátky těší už v listopadu. Také se dá velmi dobře začlenit do téměř všech vyučovacích předmětů tak, aby práce žáky bavila, dělali ji se zájmem a chutí a přesto se dozvěděli něco, co jim nebylo známé. Zařadíme ho do posledního týdne před Vánoce, kdy žáci už „žijí“ Vánoce a učení nejsou schopni věnovat tolik pozornosti. Pro tuto práci se budeme snažit volit z velké části úkoly, které se týkají čtení a rozvíjí čtenářskou gramotnost.

Název projektu: Vánoce a vánoční tradice

Ročník: 5. ročník

Časová dotace: čtyři dny

Typ projektu: podle organizace – vícepředmětový

podle účelu – vede k získání znalostí, dovedností a zkušeností

podle délky – krátkodobý

podle formy práce – skupinová, individuální, hromadná a samostatná práce

podle místa – školní (třídy a školní prostory)

Předpokládané činnosti: práce s pracovními listy, zdobení třídy a stromku, pečení cukroví

Pomůcky: šablony betlémů, nakopírované texty, recept, suroviny k pečení, ozdoby, výkresy, pomůcky na vánoční zvyky, CD s koledami

Mezipředmětové vztahy: český jazyk, hudební výchova, přírodověda, vlastivěda, výtvarná výchova, praktické činnosti, matematika

Metody práce: metoda slovní – monologické metody, metody práce s písemným

textem, rozhovor, vysvětlování

metoda praktická - vytváření dovedností

tvůrčí psaní

cloze-test

myšlenková mapa

Cíle: kognitivní – znalosti týkající se Vánoc – tradice a zvyky

afektivní – schopnost práce ve skupině, samostatná práce a její uplatnění při práci,

rozvoj estetického citění, navození sváteční vánoční atmosféry,

vztah žáků k ostatním a vzájemná komunikace

psychomotorický - rozvoj manuální zručnosti při výzdobě třídy a výrobě betlémů
zručnost a šikovnost při pečení

Výsledek projektu: Oslava Vánoc ve třídě (zdobení stromečku, rozdávání dárků, pohádky, ochutnávání cukroví, ukázky vánočních zvyků). Vše, co si s dětmi během týdne připravíme, využijeme poslední den projektu, kdy se všemi dětmi oslavíme Vánoce.

Plán projektu a místa pobytu během projektu:

úterý – narození Ježíška (práce ve třídě)

středa – pečení cukroví (1. – 3. hodina - práce v kuchyňce, práce ve třídě)

čtvrtek – vánoční tradice u nás (třída)

pátek – slavíme Vánoce (třída)

Průběh projektu

Motivace – Hlavní motivace proběhne den před samotným provedením projektu. S žáky zhlédneme krátké video – oslava Vánoc z minulého roku. Žáci si připomenou, jak slavili v minulém roce, které činnosti byly součástí loňské oslavy. Motivace k jednotlivým dnům probíhá ne jejich začátku a vždy se vztahuje k dané činnosti.

Další činnosti – Probíhají dle plánu projektu v jednotlivých dnech.

Zhodnocení činnosti – Probíhá na konci dne.

ÚTERÝ

1. S žáky si přečteme příběh o Vánocích, který uvádím v příloze. Pokud jsou jim některá slova nejasná, společně si je vysvětlíme. (Příloha číslo 6)
2. Popovídáme si s nimi o příběhu, zjistíme, jestli jej znali nebo jestli byl pro ně neznámý.
3. Žáky rozdělíme do skupin, zkusí vymyslet pokračování příběhu. (kreslí, píší, lepí – záleží na jejich nápadu a fantazii)
4. Každá skupinka pak svůj příběh představí ostatním.
5. Zkusí si vyrobit vlastní betlém. Pracují ve skupinách. (Šablony dostanou od učitele - vystřihají, vybarví a mohou např. nalepovat.)
6. Po dokončení práce všechny betlémy vystavíme, aby si je mohly prohlédnout i ostatní skupiny.
7. S žáky si sedneme do kroužku a povíme si, co nového se dozvěděli.

Mezipředmětové vztahy: ČJ, PČ, VV, PŘ

STŘEDA

1. Žáky předchozí den rozdělím do několika skupin. Úkolem bude přinést určené suroviny.
2. Hned ráno se přesuneme do školní kuchyňky, kde bude připraveno vše, co na pečení potřebujeme. Máme také natištěný recept pro každou skupinu.
3. Necháme žáky pročíst si recept a vyzkoušet navázat suroviny a zpracovat těsto. (Samozřejmě jim pomáháme, některé úkoly jsou pro ně obtížnější.)
4. Těsto, které si připraví, necháme odležet a během této doby si každá skupinka vytvoří svůj recept (jak pracovala, které suroviny potřebovala, jaký čeká výsledek). Tyto recepty pak vystavíme ve třídě, aby si všichni mohli prohlédnout práce ostatních.
5. Až je těsto odležené, děti z něj vytvářejí rohlíčky, které učitel upeče a děti je po vychladnutí obalují v cukru. Společně je vložíme do krabice. Provedeme úklid v kuchyňce.
6. Po dokončení práce se s žáky vrátíme do třídy a společně si řekneme, jak doma pomáhají při pečení, co s rodiči pečou a jaké cukroví mají nejraději.
7. Necháme žáky nakreslit obrázek na téma: **Vánoční pečení**

Mezipředmětové vztahy: ČJ, PČ, M, VV

ČTVRTEK

1. Žáci připraví libovolný vánoční zvyk nebo tradici. Necháme jim prostor, aby ostatní s tímto seznámili.
2. Po společné práci žáků si všichni sednou do kruhu.
  - *Jaké další tradice a zvyky znáte?*
  - *Děláte některé z nich doma s rodiči?*
  - *Viš, proč se zvyky a tradice dělají a co znamenají?*Máme připravený text o vánočních tradicích v anglicky mluvících zemích. Společně si jej přečteme a poté žáci samostatně pracují – metoda cloze – test.
3. Nachystáme ozdoby, které jsou ve škole k dispozici. Společně ozdobíme stromek.
4. U zdobení vánočního stromku dětem pustíme koledy.
5. Po nazdobení stromku každému rozdáme papíry (pastelky, pero, fixy...). Žáci nakreslí a napíší, jak prožívají Štědrý den u nich doma.
6. Všechny práce si prohlédneme a necháme každému prostor, aby se ke svému obrázku mohl vyjádřit.
7. Na tabuli je připravený nápis Vánoce. Žáci chodí k tabuli a vytvářejí myšlenkovou mapu.

8. Na závěr celého dne si některé známé koledy s dětmi zazpíváme.

Mezipředmětové vztahy: HV, PČ, PŘ, VV, ČJ, AJ

PÁTEK

1. Ve třídě spojíme lavice tak, aby žáci byli v jednom kolektivu. Nachystáme na talíře cukroví, které sami upekli.
2. Popovídáme si o vánočních přáních (můžeme si připít dětským šampaňským) a vymyslíme přání pro druhé. Pokud máme možnost, zapálíme vonného Františka, pustíme dětem koledy.
3. Žáci ochutnávají cukroví, poslouchají koledy. Společně si povídáme, co si přejí pod stromeček, jak budou Vánoce slavit, co večeří...
4. Protože k Vánocům patří pohádky, zhlédneme dle přání žáků vánoční pohádku nebo ji přečteme.
5. Po pohádce jdeme k vánočnímu stromku, kde si rozdají dárky.
6. Celý den zakončíme koledou, kterou žáci sami vyberou.

Mezipředmětové vztahy: HV, PŘ, ČJ

Zhodnocení

Tento projekt Vánoce a vánoční tradice je čtyřdenní a měl by u žáků vzbudit zájem o tradice a zvyky o Vánocích. Slouží jako návod na realizaci projektu, který je praktickou ukázkou propojení projektové výuky s integrovanou tematickou výukou. Je možné v něm najít popis jednotlivých dnů. Bylo by vhodné zařadit jej poslední týden výuky před Vánocemi. Svou náplní je určený pro žáky 5. ročníků, ale určitě by byl vhodný i pro ostatní žáky na 1. stupni ZŠ. Při realizaci projektu se ukázalo, že byl pro žáky zpestřením. Ve většině úkolů neměli problémy. V některých úkolech potřebovali pomoc učitele, tyto ovšem nesouvisely s problematikou rozvoje čtenářské a literární kompetence. Prokázali dobrou orientaci v textu a práci s ním. Velkou motivací pro ně byla závěrečná oslava.

5.3 Shrnutí výsledků kvalitativního výzkumu

Za účelem provedení kvalitativního výzkumu jsme pracovali s žáky 5. ročníku – ZŠ a MŠ Trstěnice (malotřídni škola). Po dobu 3 měsíců jsme zjišťovali úroveň čtenářské a literární gramotnosti u žáků 5. ročníku a vliv několika předem stanovených metod na tuto gramotnost. Během tohoto období jsme mohli pozorovat rozdíly mezi jednotlivými žáky 5. ročníku. Žáci se učili číst metodou analyticko – syntetickou, jeden žák (přistěhoval se ve 3. ročníku) používal metodu genetickou. Při konzultaci s třídním učitelem jsme došli k závěru, že právě tento žák má nejlepší úroveň porozumění textu. I v době, kdy navštěvoval ZŠ v Trstěnicích krátce, byl mezi svými spolužáky hodnocen jako výborný čtenář a zvládal metody určené na rozvoj čtenářské gramotnosti nejlépe. Ale vzhledem k malému počtu žáků nemůžeme usoudit, zda je genetická metoda prospěšnější a vhodnější než metoda klasická. Úroveň čtenářské gramotnosti a schopnost u jednotlivých žáků odpovídá známám z českého jazyka.

U většiny žáků byla čtenářská gramotnost na poměrně dobré úrovni – neměli problém se samotným čtením textu a ve většině případů ani při jeho porozumění. Některé metody na rozvoj čtenářské gramotnosti jim ale činili potíže, převážně metoda cloze - test. U jedné žákyně s individuálním vzdělávacím plánem byly patrné velké problémy. Většinu úkolů vůbec neporozuměla. Ani s pomocí učitele nebyla schopna úkoly plnit. Byly nad její schopnosti a dovednosti. Značné problémy měla i při četbě textu.

Současně se pokusíme odpovědět na to, který z námětů byl z hlediska reakcí žáků nejefektivnější. Žáci se nejlépe projeví ve vyučovacím bloku OSLAVA VÁNOC. Velmi aktivně se zapojili do motivační části a při dalších činnostech (odpovědi na otázky k danému textu) prokázali, že úryvku správně porozuměli. I při vyhledávání vánočních tradic se projevila jejich dobrá orientace v textu.

Pokud bychom se zaměřili na metody pro rozvoj čtenářské gramotnosti, mohli bychom vyzdvihnout metodu I.N.S.E.R.T. Při práci s ní žáci neměli problémy. Dokázali správně určit a zaznačit požadované informace. Při metodě myšlenkové mapy byla větší překážkou nedostatečná slovní zásoba. Přesto žáky baví. S metodou cloze-test mají žáci dlouhodobé problémy. U většiny se projevila špatná koncentrace na daný úkol.

Protože na základní škole v Trstěnicích učím, zaměřila jsem se i na otázku organizace hodin ČJ na této škole. Je dělena do třech oblastí – komunikační a slohová výchova, jazyková výchova a literární výchova. Žáci pátého ročníku mají dvě hodiny čtení a jednu hodinu slohu.

V první hodině čtení se žáci učí praktickému i věcnému čtení. Procvičují několik druhů čtení (hlasité, tiché, plynulé, čtení s porozuměním...). Jsou také používány některé metody rozvíjející čtenářskou gramotnost (myšlenková mapa, I.N.S.E.R.T., cloze-test). V hodině druhé se zabývají literární výchovou – rozlišování literárních žánrů, volná reprodukce textu. Žáci jsou v těchto hodinách vedeni k tomu, aby vyjadřovali své vlastní dojmy z přečteného textu. Ve většině případů pracuje učitel s čítankovým textem. Občas se vyskytne práce s jinými literárními texty. Mimo klasické čtení jsou u žáků velmi oblíbené zábavné aktivizující činnosti jako hádanky, pantomima, soutěže, slovní hříčky, slovní hry, tematicky zaměřené hodiny apod. Mimo těchto aktivit je na škole zavedeno domácí čtení, kdy si každý žák volí knihu dle svého zájmu. Schopnost práce s literárním textem je rozvíjena i v jiných hodinách (vlastivěda, přírodověda, matematika...), kdy učitel vede žáky k porozumění textu (pracovní listy, vyhledávání informací v encyklopediích nebo na internetu, práce s učebnicí – převážně metoda I.N.S.E.R.T, návod popř. recept při práci v praktických činnostech).

ZÁVĚR

V této diplomové práci jsme se zabývali rozvojem čtenářské a literární kompetence u žáků na 1. stupni základní školy. Měla poukázat na problém v oblasti porozumění čtenému textu a orientace v něm. Právě tyto oblasti jsou totiž důležité při rozvíjení klíčových kompetencí. Jedním z důvodů pro napsání práce byla i snaha poukázat na důležitost dětského čtenářství, které v současné době vlivem moderních technologií ustupuje u některých dětí do pozadí.

V teoretické části práce jsme popsali pojmy související s čtenářstvím, čtenářskou a literární gramotností. Dále jsme popisovali specifika čtenářství v jeho jednotlivých etapách. Také jsme se zmínili o vlivu domácího prostředí na četbu dětí na prvním stupni základní školy, který tvoří podstatnou část v problematice čtenářské gramotnosti. Seznámili jsme se s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání, přičemž z obsahu práce je jasné, že pouze v rámci jednoho daného tématu (vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace). Zaměřili jsme se převážně na rozvoj klíčových kompetencí v hodinách českého jazyka, jakož i na učivo a očekávané výstupy v uvedené vzdělávací oblasti. Z několika hledisek jsme rozebrali metody čtení a návyky při něm. Krátce jsme se zmínili i o hodnocení čtenářských schopností, které hraje ve vzdělávacím procesu důležitou roli.

Praktická část diplomové práce byla zaměřená na kvalitativní výzkum, který byl realizován na Základní škole a Mateřské škole Trstěnice s žáky 5. ročníku. Do výzkumu byl zapojen celý pátý ročník v počtu 12 žáků. Tento byl zaměřený na práci s literárním textem převážně v hodinách českého jazyka a využitím metod na rozvoj čtenářské a literární gramotnosti. V empirické části jsme se tedy snažili přinést zajímavé náměty pro rozvoj čtenářské gramotnosti, které byly ověřeny u žáků 5. ročníku. Při realizaci námětů jsme dbali na již výše zmíněné hodnocení čtenářských schopností. Soustředili jsme se i na dodržování správných návyků při četbě. Tyto ovšem žáci mají dobře zažitě, proto nebylo nutné upozorňovat na jejich dodržování. Při realizaci výzkumu se prokázala nedostatečná slovní zásoba u většiny žáků a také obtížná formulace vlastních myšlenek. V oblasti porozumění čteného textu ovšem velká část žáků prokázala dobré schopnosti. Při práci s předem zvolenými metodami byly patrné problémy hlavně s metodou cloze-test.

Výzkumný vzorek byl sice malý, ale získané informace by mohly pomoci ke zkvalitnění hodin čtení a literární výchovy na školách a také ke zlepšení domácího prostředí čtenářů.

POUŽITÁ LITERATURA

ALTMANOVÁ, Jitka, et al. *Čtenářská gramotnost ve výuce*. Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV). Praha: Divize VÚP. 2011. ISBN 978-80-87000-99-1.

BĚLECKÝ, Zdeněk, et al. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. Plzeň: Tiskárna Bílý slon, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.

CIBÁKOVÁ, Dana. *Možnosti a realizácie rozvíjania porozumenia vecných textov u žiakov primárnej školy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4696-7.

ČAČKA, Otto. *Psychologie dítěte*. Tišnov: Sursum, 1996. ISBN 80-85799-03-0.

ČEŇKOVÁ, Jana. a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

ČERNÁ, Olga. *Čtení není žádná nuda*. Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0720-7.

FASNEROVÁ, Martina. *Vybrané kapitoly s elementárního čtení a psaní*. Olomouc, 2012. ISBN 978-80-244-3143-7.

FERNANDES, Evaristo. *Učení a jeho problémy: mozek, emoce, mysl a činnost*. Litomyšl, 2004. ISBN 80-239-2797-3.

GEJGUŠOVÁ, Ivana, et al. *Rozvíjení klíčových kompetencí žáka ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 125 s., 81. studijní materiál. ISBN 978-80-7368-445-7.

GRECMANOVÁ, Helena a URBANOVSKÁ, Eva. *Aktivizační metody ve výuce, prostředek RVP*. Olomouc: Hanex, 2007. ISBN: 80-857883-73-8.

HAVEL, Jiří. a kol. *Rozvíjení gramotnosti ve výuce na 1. stupni ZŠ*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 111 s. ISBN 978-80-210-5714-2.

HESOVÁ, Alena, et al. *Klíčové kompetence ve výuce na základní škole a gymnáziu*. Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV). Praha: Divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-87000-72-4.

CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. Praha: Albatros, 1982. ISBN 13-824-82.

CHALOUPKA, Otakar. *Škola a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing, 1995a, 101 p. ISBN 80-858-6541-6.

KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídou*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2038-8

MÜLLER, Richard a ŠIDÁK, Pavel. *Slovník novější literární teorie. Glosář pojmů*. Praha: Academia, 2012. ISBN: 978-80-200-2048-2.

PROCHÁZKOVÁ, Ivana. Články: „Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet?“ In: *Metodický portál* [online]. 18. 01. 2006, [cit. 29. 12. 2010.]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/446/CO-JE-CTENARSKA-GRAMOTNOST-PROC-A-JAK-JI-ROZVIJET.html/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (verze platná od 1. 9. 2013). In: *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Praha, ©2011-2016 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/folder/20/>

STEELE, Jeannie, L. *Čtením a psaním ke kritickému myšlení*. Příručka V. Praha: Kritické myšlení, 2007.

TOMAN, Jaroslav. *Dětské čtenářství a literární výchova*. Brno: CERM, 1999. ISBN 807204-111-8.

VÁŠOVÁ, Lidmila. *Úvod do bibliopedagogiky*. Praha: Institut sociálních vztahů, 1995. ISBN 80-85866-07-2.

SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

Tabulka číslo 1 – Očekávané výstupy

Tabulka číslo 2 – Očekávané výstupy

Tabulka číslo 3 – Očekávané výstupy

Tabulka číslo 4 – Metoda K – W – L

Obrázek číslo 1 – Myšlenková mapa

Obrázek číslo 2 – Ukázka k motivační části

Obrázek číslo 3 – Ukázka v pracovním listě

Obrázek číslo 4 – Myšlenková mapa

Obrázek číslo 5 – Úryvek článku

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha číslo 1 – Víš, co nakupuješ?

Příloha číslo 2 – Víš, co čteš?

Příloha číslo 3 – Oslava Vánoc

Příloha číslo 4 – Malý spisovatel

Příloha číslo 5 – Co jsi uvařil?

Příloha číslo 6 – Vánoce (projekt)

PŘÍLOHY

Příloha číslo 1: Víš, co nakupuješ? (Ukázka motivační části.)

NAKUP NA TÝDEN

toaletní papír	šumka
šampon	cukr
pečivo	kartáček
pítí	čokoláda
másto	brambory
olej	
maso	
jogurt	
koření	
sýr	

bombony	Nakup na týden	hakarha
tuřka		hnedla
maso		příbor
pečivo	pítí	selenium
toaletní papír	houřičku	ovoce
jogurty	sýr	mýdlo
salámy	zubní pasta	papíroví kapsničky
másto	trien	koření
jar	brambory	čokoláda

Příloha číslo 2: Víš, co čteš? (Pracovní list, ukázka metody cloze-test.)

Přečti si text, pracuj metodou I.N.S.E.R.T.

Ratibořice jsou místní část města Česká Skalice. † Leží v údolí Úpy a jsou známe zejména díky spisovatelce Boženě Němcové, která zde prožila své dětství. † To ovlivnilo její budoucí tvorbu a její nejznámější dílo, Babička, je místem zasazeno právě do Ratibořic. † Zdejší zámek, Staré bělidlo či Ludrův mlýn jsou zejména v létě častým cílem turistů. † Při sčítání lidu v roce 2001 žilo v Ratibořicích v 8 domech 22 stálých obyvatel. †

a) Čím jsou Ratibořice známe?

jsou známe protože v ní žila Božena Němcová

b) Které památky tam můžeme najít?

můžeme tam najít zámek, Staré bělidlo

c) Která NPR (NÁRODNÍ PŘÍRODNÍ REZERVACE) je v okolí Ratibořic? Dokresli ji do mapky.

Které tvrzení je pravdivé?

a) Ratibořice se nachází u polských hranic.

ANO - ~~NE~~

b) V Ratibořicích žije víc obyvatel než v naší vesnici.

ANO - ~~NE~~

c) Ratibořice najdeme v Beskydech.

ANO - ~~NE~~

Metoda cloze-test

Ratibořice jsou místní část města Česká Skalice. Ratibořice v údolí Úpy a jsou známe zejména díky spisovatelce Boženě Němcové, která zde prožila své dětství. To _____ její budoucí tvorbu a její nejznámější dílo, Babička, je místem zasazeno právě do Ratibořic. Zdejší zámek, Staré bělidlo či Ludrův mlýn je zejména v létě častým cílem turistů. Při sčítání lidu v roce 2001 žilo v Ratibořicích v 8 domech 22 stálých obyvatel.

Přečti si text, pracuj metodou I.N.S.E.R.T.

Ratibořice jsou místní část města Česká Skalice. †Leží v údolí Úpy a jsou známé zejména díky spisovatelce Boženě Němcové, která zde prožila své dětství. †To ovlivnilo její budoucí tvorbu a její nejznámější dílo, Babička, je místem zasazeno právě do Ratibořic. †Zdejší zámek, Staré bělidlo či Ludrův mlýn jsou zejména v létě častým cílem turistů. †Při sčítání lidu v roce 2001 žilo v Ratibořicích v 8 domech 22 stálých obyvatel. †

a) Čím jsou Ratibořice známé?

Ratibořice jsou známé tím že tam žila Božena Němcová.

b) Které památky tam můžeme najít?

Můžeme tam najít zdejší zámek, Staré bělidlo a Ludrův mlýn.

c) Která NPR (NÁRODNÍ PŘÍRODNÍ REZERVACE) je v okolí Ratibořic? Dokresli ji do mapky.

V okolí Ratibořic je CHKO Brainsko-jou Kokoňský.

Které tvrzení je pravdivé?

a) Ratibořice se nachází u polských hranic.

ANO - NE

b) V Ratibořicích žije víc obyvatel než v naší vesnici.

ANO - NE

c) Ratibořice najdeme v Beskydech.

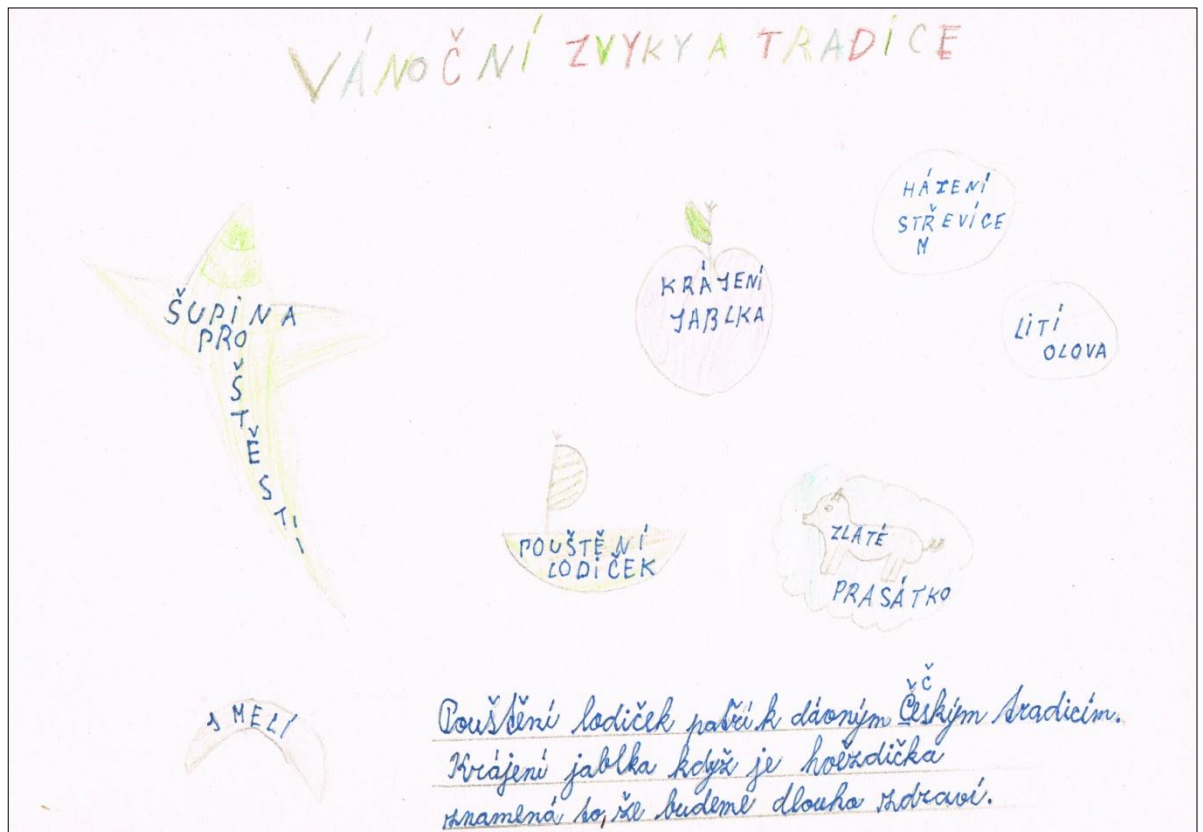
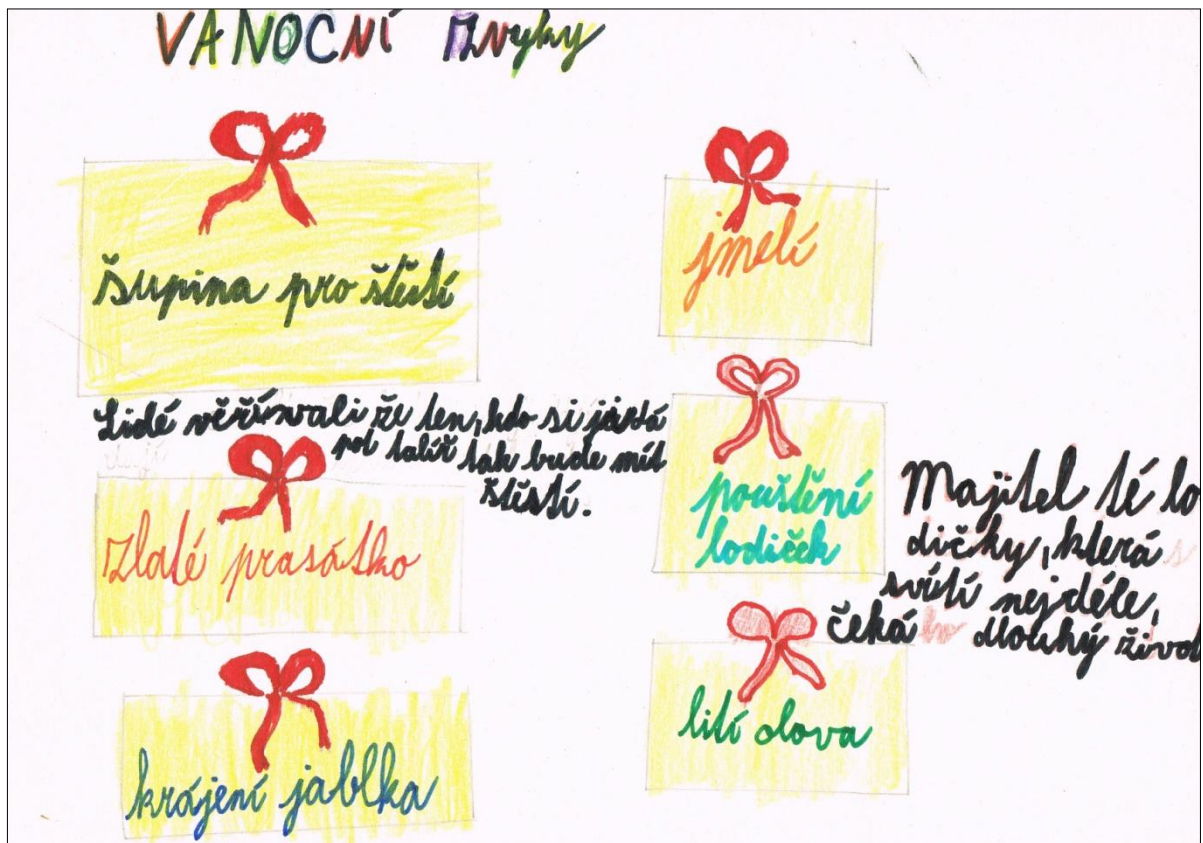
ANO - NE

Metoda cloze-test

Ratibořice jsou místní část města Česká Skalice. Leží v údolí Úpy a jsou známé zejména díky spisovatelce Boženě Němcové, která zde prožila své dětství. To ovlivnilo její budoucí tvorbu a její nejznámější dílo, Babička, je místem zasazeno právě do Ratibořic. Zdejší zámek, Staré bělidlo či Ludrův mlýn jsou zejména v létě častým cílem turistů. Při sčítání lidu v roce 2001 žilo v Ratibořicích v 8 domech 22 stálých obyvatel.

Příloha číslo 3: Oslava Vánoc

Vánoční zvyky

zpívání
koled

Jmelí

házení
střevícem

<p><u>Zpívání koled:</u> Koledy meznárodní patří na Vánoce. Dříve děti chodily po vesnici si vyhledovat nějakou sladkost. Tak museli zpívat koledy Vánoce.</p>	<p><u>Házení střevícem:</u> Vánočních házený střevícem. Když se zpíká byly oči ke dveřím tak ho namena</p>	<p><u>Volání dítky:</u> si o Vánoce. Když se zpíká</p>
--	--	--

... vše se odá. Ale když má tak se merdčí.

Práce žákyně s individuálním vzdělávacím plánem.

VÁNOČNÍ TRADICE

Lidových tradic, k nimž se řadí vánoční bromeň, jesličky (bečín), vánoční táčky, které podle české tradice nosí Jožáček, či vánoční cukroví.

Výhlední mezle k prasátko pak dme jest kopr a salát.

Valení vánočního polena je evropský vánoční zvyk předkřesťanského původu.

Česky se máli dřívá ožen jedo u pak se chá u do hoří.

KOLEDY

Příloha číslo 4: Malý spisovatel

Práce žáka s individuálním vzdělávacím plánem.

Jirka udělal velkou radost,
A protože má Jirka rád zví-
řata, rozhodli se rodiče,
že ho vezmou do svěřymexu a
sam si může koupit jaké kolik zvíře.
Tam si vybral kobru Indickou.
Uběhli tři dny. Byl rovná pátek
nikdo nebyl doma kromě Jirky. Ten
se doma nudil. A tak chtěl dát
kobře myš ale kobra ho uskla.
Kobra uskla a byla za ním. Tro-
vna domu přišla k maminka. Zavo-
lála na číslo 155. Ze se Jirky uskla
kobra. Záchranníci přijeli hned.

Kobru odchytili a jicko dali do
sanitky. Bouzel jirka se nepře-
žil.

Jirka udělal rodičům velkou radost.

A protože má jirka rád zvířata, rozhodli se rodiče, že mu koupí nějaké zvíře. Proto šli s jirkou do obchodu se zvířátky. Jirka se dlouho rozhodoval. Až se konečně rozhodl. Jirka řekl kohodě křečka chce rodiče mu ho koupili. Jirka byl šťastný. Jirka mu také koupil klec a jídlo. Potom jel jirka s rodiči domů. Doma mu jirka dal klec vedle postele a křečka dal do klece.

Jirka mu dal jídlo a šel mu doplnit láhev na vodu ale mezi tím si

vzpomněl že nechal otevřenou klec. Když přiběhl do pokoje tak klec byla prázdná. Jirka začal hledat křečka po celém pokoji. Do dveří vstoupili rodiče a drželi křečka. Jirka byl tak šťastný. Ale rodiče mu dali ještě jeden dárek a když ho jirka rozbalil, uviděl dalšího křečka. Jirka byl strašně rád že se to dobře dopadlo.

Příloha číslo 5: Co jsi uvařil?

bramborový guláš

Ingredience:

1 lžice mouky
125 ml smetany ke šlehání
3 lžice oleje
majoránka, kmín, mletá sladká paprika, sůl
1 kg brambor
250 g špekáčeků

Cibuli očistíme a nakrájíme nadrobno. Brambory oloupeme a nakrájíme na kostky.

Do rozpáleného hrnce nalejeme olej. Přidáme cibulku, kterou necháme zesklivatět. Pak přidáme brambory, papriku, kmín a vše podlejeme vodou. Brambory dusíme doměkka.

Mezitím oloupeme špekáčky a nakrájíme je na půlkolečka (podle chuti je můžeme i orestovat).

Když jsou brambory měkké, zahustíme smetanou s trochou mouky. Necháme provařit. Nakonec přidáme připravená kolečka špekáčeků, okořeníme majoránkou a solí a dovaříme.

Podáváme nejlépe s čerstvým chlebem.

bramborový guláš

Ingredience:

1 lžice mouky
125 ml smetany ke šlehání
3 lžice oleje
majoránka, kmín, mletá sladká paprika, sůl
1 kg brambor
250 g špekáčeků

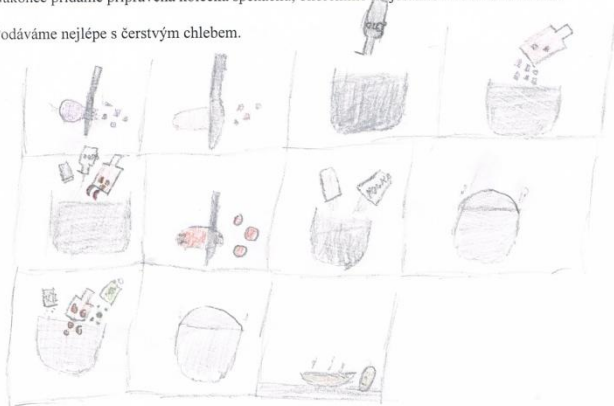
Cibuli očistíme a nakrájíme nadrobno. Brambory oloupeme a nakrájíme na kostky.

Do rozpáleného hrnce nalejeme olej. Přidáme cibulku, kterou necháme zesklivatět. Pak přidáme brambory, papriku, kmín a vše podlejeme vodou. Brambory dusíme doměkka.

Mezitím oloupeme špekáčky a nakrájíme je na půlkolečka (podle chuti je můžeme i orestovat).

Když jsou brambory měkké, zahustíme smetanou s trochou mouky. Necháme provařit. Nakonec přidáme připravená kolečka špekáčeků, okořeníme majoránkou a solí a dovaříme.

Podáváme nejlépe s čerstvým chlebem.

chybí cibule.

cibule chybí

VÁNOČNÍ PŘÍBĚH

MARIA S JOSEFEM SE MUSELI VYDAT NA DALEKOU
DO MĚSTA BETLÉMA. DORAZILI TAM AŽ VEČER A ZAČAL SHÁNĚT
 , KDE BY PŘESPALI. ŽÁDNÉ MÍSTO SE UŽ PRO NĚ NENAŠLO,
AKORÁT JEDEN JIM K ODPOČINKU NABÍDL ZA MĚSTEM.
 S SE TAM TEDY VYDALI. KDYŽ SE VE KONEČNĚ
USADILI, NASTALA DLOUHO OČEKÁVANÁ CHVÍLE. ZAČALO SE
RODIT JEJÍ . BYLA UŽ , KDYŽ SE NARODIL MALIČKÝ
JEŽÍŠ. ZABALILI DO PLÍNEK A ULOŽILI DO VYSTLANÝCH
SENEM.
NEDALEKO ODTUD ODPOČÍVALI , KTEŘÍ HLÍDALI SVÉ .
SEDĚLI U , KDYŽ V TOM SE POŘÁDNĚ LEKLI. NAJEDNOU SE
TOTIŽ VEDLE NICH OBJEVIL . ŘEKL JIM: "NEBOJTE SE! ZVĚSTUJI
VÁM VELIKOU RADOST, VE MĚSTĚ BETLÉMĚ SE NARODILO .
JMENUJE SE JEŽÍŠ, JE TO BOŽÍ SYN A PŘICHÁZÍ NA , ABY JI
ZACHRÁNIL OD ZLA." PAK SE OBJEVILA SPOUSTA DALŠÍCH ,
KTEŘÍ ZPÍVALI: "SLÁVA NA VÝSOSTECH BOHU A NA POKOJ
 , KTEŘÍ HO MILUJÍ!" PAK SE ZASE VŠUDE ROZHOSTILA
KDYŽ SE VZPAMATOVALI, BĚŽELI K BETLÉMU. NAŠLI
A S MALÝM . S VELIKOU ÚCTOU SE MU   A PAK
BĚŽELI DO MĚSTA A VŠEM O TÉ VELIKÉ UDÁLOSTI VYPRÁVĚLI.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kateřina Rapfová
Katedra:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Dana Cibáková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Čtenářská a literární kompetence a jejich rozvoj na 1. stupni základní školy
Název v angličtině:	The reading and literary competence at primary school and their development
Anotace práce:	Cílem a smyslem této diplomové práce je soustředit se na rozvoj čtenářské a literární kompetence a zjistit úroveň čtenářské gramotnosti žáků na 1. stupni základní školy. Úvod diplomové práce obsahuje zamyšlení nad četbou a důležité pojmy, které s četbou souvisí. Dále jsou v práci náměty pro práci v hodinách českého jazyka.
Klíčová slova:	Čtenářská kompetence, literární kompetence, čtenářská gramotnost, četba, metody čtení
Anotace v angličtině:	The aim and purpose of this dissertation is to apply one's mind to development of reading and literary competence and found reader's literacy level of pupils at primary school. The introduction of the dissertation contains ideas about reading and important terms that are related to reading. Further, there are suggestions for learning in the Czech language lessons.
Klíčová slova v angličtině:	The reading competence, the literary competence, reader's literacy, reading, methods of reading
Přílohy vázané v práci:	Tabulka číslo 1 – Očekávané výstupy Tabulka číslo 2 – Očekávané výstupy Tabulka číslo 3 – Očekávané výstupy Tabulka číslo 4 – Metoda K – W – L Obrázek číslo 1 – Myšlenková mapa Obrázek číslo 2 – Ukázka k motivační části Obrázek číslo 3 – Ukázka v pracovním listě Obrázek číslo 4 – Myšlenková mapa Obrázek číslo 5 – Úryvek článku
Rozsah práce:	74 stran
Jazyk práce:	Čeština